

PRIMĂRIA MUNICIPIULUI, CONSILIUL LOCAL ȘI CASA DE CULTURĂ I.L. CARAGIALE PLOIEȘTI

revistă de cultură

LUCIAN SABADOS

*„Nu voi uita niciodată
momentele magice”*

atitudini

revistă de cultură

Publicație editată de **Primăria Municipiului Ploiești, Consiliul Local Ploiești și Casa de Cultură Ion Luca Caragiale a Municipiului Ploiești**

Directorul Casei de Cultură:
Marian Dragomir

Redactor-șef:
Dan Gulea

Colaboratori permanenți:
Constantin Abăluță
Ion Bogdan Lefter
Magda Răduță
Diana Rînciog

Sport:
Mihai Ioachimescu

Social media:
Nicolescu Cristina

Corectură:
Constanța-Ileana Gulea

Layout&DTP:
Georgiana Kelemen

Colaboratorii pot trimite textele numai în format electronic. Autorii care doresc să fie recenzați în paginile revistei sunt rugați să expedieze cărțile pe adresa redacției. (Ploiești, Piața Eroilor nr. 1A, etaj VII)
Telefon: 0244-578.148
Site: www.casadecultura.ro
Facebook: facebook.com/atitudiniploiesti
Email: atitudini@casadecultura.ro
Tipar: SC 2M Digital SRL
ISSN: 1584-0832

Responsabilitatea pentru conținutul opiniilor, argumentelor sau părerilor aparține, în exclusivitate, autorilor. Materialele primite, publicate sau nepublicate, nu se înapoiază. Redacția revistei nu împărtășește întotdeauna ideile conținute în textele publicate.

Numărul prezent este ilustrat cu fotografii realizate de Florin Andreescu la spectacole regizate de Dragoș Galgoțiu (decoruri și costume: Vittorio Holtier) la Teatrul Municipal din Ploiești în anii '80: *Jocul dragostei și al întâmplării* de Marivaux (1984) și *Mult zgomot pentru nimic* de Shakespeare (1988).

1-2

Argument - PAG. 1-2

Dan GULEA: *Un hrinov al generației '60*

Teatru - PAG. 3-9

Lucian SABADOS: „Nu voi uita niciodată momentele magice”
Toma CARAGIU, *director al teatrului ploieștean (1953-1965)*

3-9

Memo - PAG. 10-11

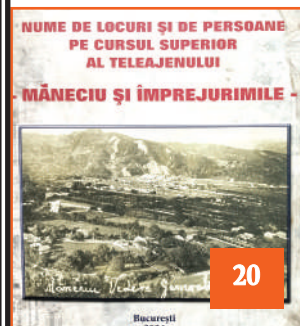
Horia GÂRBEA: *Sufletul comerțului? Reclame TV de altădată*

Istorie - PAG. 12-13

Dorin STĂNESCU: *Povestea trenului regal*

Dosar 1915 - PAG. 14-15

Bedros HORASANGIAN: *Un ochi spre trecut, doi spre viitor*

20

Prahografii - PAG. 16-18

Alexandru-Ionuț CRUCERU: *Prin mahalalele Vălenilor pe la 1800*

Semnal - PAG. 20

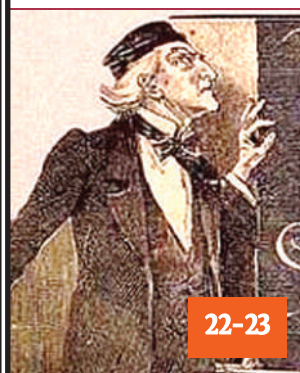
Emil IONESCU: *Măneciu și împrejurimile E. LOVINESCU - 120 de ani*

Nicolae Manolescu - PAG. 21

Autografe primite - Ion ALEXANDRU

Repere francofone - PAG. 22-23

Diana RÎNCIOG: *Școala oglindită în literatura franceză*

22-23

Cărți aproape noi - PAG. 24-25

Magda RĂDUȚĂ: *De la geniu la rinocer: „cazul” Criterion*

Ace - PAG. 26

Ion Bogdan LEFTER: *„Rele practici” televizuale*

27

Sport - PAG. 27

Mihai IOACHIMESCU: *Toate pânzele sus!*

Desen - PAG. 28

Constantin ABĂLUȚĂ: *Arcaș*

SCANEAZĂ
CODUL QR

Un hrisov al generației '60

Dan Gulea

Dan Cristea, *Noile cronici de la Snagov*, colecția „Cartea românească de studii literare”, Editura Cartea Românească, București, 2024, 216 p.

Noile cronici de la Snagov (2024), cea mai recentă carte a criticului Dan Cristea, este, din păcate, și ultima sa carte – preluând astfel, neintenționat, dar implacabil, unele dimensiuni testamentare, așa cum pot fi socotite și ultima ediție de *Teme* a lui Nicolae Manolescu (2023), cu notele și intervențiile autorului din subsolul paginii despre celelalte ediții, dar și volumul autoreflexiv, de impresie didactică, *Despre impuritatea literaturii* al lui Alex. Ștefănescu (2022).

Pentru cel care debuta editorial cu un volum despre poezie (*Un an de poezie*, 1974) – *Noile cronici de la Snagov* reconfirmau preocuparea pentru poezie a criticului, pe fundalul unor „rapoarte” periodice despre starea literaturii, așa cum pot fi citite *Cronicile de la Snagov* (2017) sau *Alte cronici de la Snagov* (2019). Conducătorul revistei *Luceafărul de dimineață*, considerat „ultimul mohican” al cronicii literare, după memorabila formulă polemică a lui Nicolae Manolescu, a pus drept repere pentru începutul și sfârșitul ambelor secțiuni ale volumului câte o discuție despre poezie – de la „Poeți transilvani” (Vasile Igna, Ioan Moldovan) la „Generații diferite” (Horia Bădescu, Mihai Firică), respectiv de la Eminescu la „Vecinul meu de la Snagov, poetul Eugen Suci”.

În prima parte a volumului, „Cronici”, se pot citi ierarhiile lui Dan Cristea din perioada 2019-2023; sunt prezentate cărți de Gabriel Chifu – patru volume: *O viață...* (2020); *Unde se odihnesc vulturii* (2020), *Maratonul învinșilor* (2022), *Marea carte a uitării* (2022). Și Răzvan Voncu este analizat tot cu patru volume – *Poeți români de azi* (2019), *Scriitori evrei în cultura română* (2020), *Critici români de azi* (2020), *Lectura clasicilor* (2021), Ana Blandiana, cu trei titluri – *Integrala poemelor* (2019), *Soră lume* (2020), *Cartea cu delfini. Convorbiri cu Ana Blandiana* (2021), iar Varujan Vosganian, cu două titluri: *Ei spun că mă cheamă Varujan* (2019), *Povestiri despre oameni obișnuiți* (2022), alături de alți autori discutați în câte două cronici: Andreea Răuceanu, Andrei Novac, Mircea Cărtărescu – implicit conturându-se și o ierarhie.

Printre rânduri, se pot citi diferite idei și teorii ale criticului; astfel, în legătură cu un volum de-al lui Voncu, se reiau unele obiecții cu privire la postmodernism – din

păcate, fără a intra într-o argumentare, cronica fiind în primul rând o chestiune de gust la Dan Cristea: „Așa cum scriam și la ediția întâi a *Poeților români de azi*, «am mari rezerve în ce privește existența unui postmodernism românesc unitar (și nu numai românesc), admițând, în unele împrejurări și în unele creații, doar manifestarea unor trăsături sau a unor tendințe postmoderne». Nici în *Cronicile de la Snagov* (2017) nu exista o argumentare, criticul protestând doar împotriva „excesului folosirii etichetelor de postmodernist și postmodernism”.

Oricum, dintre criticii contemporani, cea mai mare încredere o are în autorul *Istoriei literare a vinului în România*: „Nu ascund faptul că văd în Răzvan Voncu un posibil și îndreptățit autor al unei istorii integrale a literaturii române”.

Un anumit apel la clasici se face simțit în scrisul lui Dan Cristea – poate mai vizibil în partea a doua a cărții, intitulată „Editoriale”, dar filigranat și în partea întâi, de „Cronici”; astfel, poezia Anei Blandiana este „densă, gravă, învăluitoare [...] având rădăcini adânci în marea tradiție

lirică românească (Eminescu, Blaga, Arghezi)”; în același spirit este redactată concluzia unei cronici la un roman de Gabriel Chifu (*Maratonul învinșilor*), care vizează mai mult decât un anume subiect: „recitirea, după cum știm, înseamnă de cele mai multe ori citirea veritabilă a unei cărți”.

Adesea este drastic, judecând volumul în sine, fără a face neapărat conexiuni cu întreaga operă a autorului; de exemplu, „textele ritmate și cu rimă...” din ultimul volum al lui Ioan Es. Pop (*un somn pe scaunul electric*, 2020) „n-au nicio valoare literară”; cartea de confesiuni a Anei Blandiana, realizată împreună cu Serenela Ghițeanu, este „meritoasă – dar nimic mai mult”.

O căutată ambiguitate a judecății de valoare este tot o modalitate de respingere; astfel, „la un eventual concurs de poeme într-un vers, [un poet] ar ocupa deopotrivă și unul dintre locurile de frunte și unul dintre cele aflate la coada clasamentului. Depinde de hazard”; altcineva este un „autor poligraf, după cum știm”, iar „piesele din care e compusă literatura sunt folosite [de acesta] precum piesele pe o tablă de șah”.

Cunoașterea subiectului despre care scrie vine, în cronicile lui Dan Cristea, din interior, criticul fiind autorul unor cunoscute prefețe și studii la ediții din Adrian Popescu, Ana Blandiana, Ioan Es. Pop, Vasile Dan – pentru a numi doar autori din *Noile cronici de la Snagov*.

„Editoriale”, partea a doua a cărții, reproduce o selecție din editorialele scrise pentru *Luceafărul de dimineață* și conține astfel texte mai scurte, pe felurite chestiuni sociale sau literare; deși poate vorbi despre pandemie (și vaccinare), despre festivitatea premiilor Uniunii Scriitorilor sau pur și simplu despre sfârșitul de an – undeva se află o structură imuabilă pentru Dan Cristea, din care face întotdeauna parte poezia greacă modernă. Astfel, sub un titlu șters („De la una la alta”) se discută relația dintre poezie și

muzică și felul în care poeziile sunt transpuse, la noi, pe diferite melodii, prilej pentru trimiteri la Kavafis, Seferis sau Elytis.

Provocator, în lecturile din Eminescu, din Caragiale („Puțină retorică” – o argumentație a întrebărilor retorice), Blaga – Dan Cristea ilustrează un conservatorism care se sprijină pe unele valențe pamfletare, de pildă atunci când apropie unele pagini memorialistice din E. Lovinescu, despre ridicolul erotic în care un amoretz îl blamează pe Columb pentru că iubita a fugit cu un brazilian – de temperatura actualității, a „manifestațiilor antirasiste în cadrul cărora protestatarii au smuls de pe soclu și-au aruncat în mare statuia lui Columb” („Columb e de vină!”).

Acest discurs al lui Dan Cristea, în care o discuție despre literatură, despre poezie, înseamnă triada Eminescu, poezia greacă (antică, modernă) și poezia anilor 1960 este o marcă a autorului, după cum o dovedesc referințele din volumele *Caii lui Ahile* (2016), din *Cronicile de la Snagov* (2017) sau *Alte cronici de la Snagov* (2019), luminând de fiecare dată alte dimensiuni ale acelorași teme și expresivități.

Finalul volumului, un comentariu la Eugen Suci, poetul de la Snagov, „vecinul meu”, după cum declară criticul, introduce o nuanță bucolică, atunci când „poemul cel mai slab, cel mai debil”, deschide ochii și retrăiește „printr-un simplu peisaj compus din case, dealuri, mesteceni”. Este o legătură inevitabilă cu începutul acestor serii „de la Snagov”. Argumentul „Nu câteva ore, ci niște ani buni la Snagov (în loc de prefață)” al volumului din 2017 precizează că „rândurile de față sunt și despre locul eului care scrie”. Toposul literar obligă: și prin Radu Tudoran și Geo Bogza, prin eseul lui Odobescu, *Câteva ore la Snagov* (1862) și prin opera lui Antim Ivireanu, un „fond de tipar și cărturărie” și de „spirit eseistic odobescian” prin care criticul se autocaracterizează.

„Scrierile critice” s-au decantat de-a lungul timpului; dacă în *Citind cărțile de azi* (2014) erau cuprinse cronici din *România literară*, *Ramuri* sau *Luceafărul de dimineață*, în *Cronicile de la Snagov* sunt cuprinse, „cu puține excepții”, texte din *Luceafărul* – iar în aceste *Noile cronici de la Snagov* apar exclusiv teste critice din paginile revistei pe care a condus-o Dan Cristea.

Pentru autorul unei teze de doctorat precum *Version and Subversion – The Autobiographies of Benjamin Franklin, Henry Adams and Michel Leiris* (1996 – versiuni românești în 1999 și 2012) cronică literară a fost, cu toate posibilitățile ei, o adevărată identitate, iar primul sfert de veac al acestui mileniu este prins pentru totdeauna în paginile lui Dan Cristea, urmărind cu fidelitate evoluția generației afirmate în anii 1960, a redescoperirii metaforice în poezie și în proză.

„NU VOI UITA NICIODATĂ MOMENTELE MAGICE”

interviu cu Lucian SABADOS

Lucian Sabados (n. 1956, Ploiești) este regizorul care a adus, la începutul anilor 1990, un nou suflu cultural urbei Ploiești, prin felul în care a condus teatrul „Toma Caragiu”, deschizându-se către noii regizori ai momentului (Radu Afrim, Radu Macrinici, Horia Gârbea, Cristian Juncu sau Bobi Pricop) și făcând primii pași către Festivalul de Teatru „Toma Caragiu” (prima ediție: 2011), o ocazie specială de a vedea mari nume ale scenei românești la Ploiești.

Este cunoscută pasiunea pentru jazz a lui Lucian Sabados, inițiator al reuniunilor Jazz Forum '03 (începând cu 2003), care au devenit, treptat, nucleul festivalului de jazz ploieștean – cu o primă ediție modernă în 2005. Totul, pus în practică de pasiunea

pentru orașul în care s-a format. Din 2012 însă, regizorul a fost nevoit să plece de aici (nu e greu de bănuț implicarea politicului), continuând cu forța sa caracteristică dinamizarea unui alt spațiu cultural îndepărtat, urbea Brăilei, unde a fost până în 2021 directorul teatrului „Maria Filotti”.

În prezent, Lucian Sabados își oferă cu generozitate experiența pentru corecta desfășurare a Festivalului de Jazz din Ploiești (ajuns sub egida Filarmonicii „Paul Constantinescu”) și pentru alte proiecte artistice. În acest context, restabilit în Ploiești după ieșirea la pensie, regizorul și managerul cultural a avut amabilitatea să ne răspundă la câteva întrebări despre teatru.

Domnule Lucian Sabados, sunteți un nume emblematic pentru scena ploieșteană, prin brandurile pe care le-ați (re)creat pentru acest oraș: Festivalul de Teatru și Festivalul de Jazz. Cum au fost începuturile acestor povești, ajunse în prezent la ediții cumulate: a XIV-a pentru teatru (dacă se va ține și anul acesta), respectiv a XIX-a?

În primul rând, vă mulțumesc pentru oportunitatea de a mă adresa, prin intermediul Dvs., cititorilor Revisitei ATITUDINI, pe care o cunosc, din păcate prea puțin, față de valoarea conținutului și a colaboratorilor ei! Este însă destul timp pentru a recupera...

Revenind la prima Dvs întrebare, și anume la momentele de dinaintea creării Festivalurilor de Teatru TOMA CARAGIU și a celui de jazz, numit PLOIEȘTI HOT JAZZ SUMMIT, desigur că nostalgia mă învăluie... Asta și pentru că vremurile s-au schimbat, noi ne-am schimbat, unii față de alții, și chiar față de noi înșine! Asta, dincolo de firescul și normalul schimbării de generații...

Cronologic, aș începe cu povestea Festivalului de jazz. În anul 2003, impulsivat de câțiva distinși și împătimiți iubitori (și cunosători!) de jazz din Ploiești și, mai ales de „pionierii” și fondatorii primului Club de Jazz din România modernă (în aprilie 1968) și ai primului Festival Național

de Jazz din România, distinsii profesori Puiu Comănescu, Puiu Mancaș și Nelu Stan (la acea oră directorul Palatului Culturii din Ploiești), dar și de vechiul și bunul meu prieten și... șef ierarhic, dl Emil Calotă, Primarul Municipiului Ploiești, am creat, împreună și cu alți 20 de membri fondatori Asociația Culturală JAZZ FORUM 03 Ploiești, în mai 2003. În colaborare cu Teatrul TOMA CARAGIU, al cărui director general eram, Asociația noastră a organizat, pe lângă ședințele săptămânale, ținute cu regularitate și 58 (!) de concerte de jazz, sub genericul HOT NIGHTS în PLOIEȘTI, în numai 4 ani și jumătate, din care peste jumătate cu trupe invitate din străinătate și nu puține din patria jazzului, America!

În anul 2006, în luna mai, încurajați de succesul la public al proiectului nostru, precum și de ampla susținere financiară a Consiliului Local Ploiești am pornit „caravana” Festivalului Internațional de Jazz de la Ploiești, împreună cu Festivalul Internațional de jazz de la Sibiu, cel care ne-a fost partener în toate cele 8 ediții „păstorite” de mine, ca selecționar și director de festival. Poate cu altă ocazie să enumăr numeroasele nume celebre invitate și participante la festivalul nostru.

Bucuria și oportunitatea suplimentară au constat în formarea, educarea și rafinarea, în calitate de membru al clubului, a viitorului important Director de Filarmonică și de Festival de Jazz, dragul nostru coleg și prieten, Vlad Mateescu!

Din momentul plecării mele din Ploiești, în vara lui 2013, după primele 8 ediții de festival, Vlad Mateescu a preluat cu dăruire, ambiție și pricepere conducerea acestui valoros festival, asigurându-i continuitatea și valoarea! Este și motivul care m-a determinat ca, la revenirea la pensie, în februarie 2021, și la invitația lui generoasă, să mă alătur, din 2023, echipei de selecție a Festivalului, gest pentru care îi mulțumesc, și prin intermediul Revistei Dvs!

Cât despre Festivalul de Teatru TOMA CARAGIU, el a apărut, oarecum firesc și organic, deși puțin mai târziu, pe fondul valorii artistice și al reputației consolidate a Teatrului la nivel național și nu numai! și în acest caz, propunerea

mea a fost întâmpinată cu entuziasm și determinare de Primarul Andrei Volosevici și Consiliul Local Ploiești, astfel că în luna noiembrie 2011 a debutat acest iubit și valoros festival. Am depășit, cred eu, cu inventivitate și curaj problema numărului redus de săli la nivelul municipiului, găsind soluții surprinzătoare și moderne de spații neconvenționale (spații de showroom auto, spații comerciale la Galeriele Comerciale etc.), astfel că am ajuns să putem programa, uneori, chiar 3 spectacole în aceeași zi!

Și în acest caz Ploieștiul a avut norocul și privilegiul de a beneficia de continuitatea fenomenului festivalier teatral, prin strădaniile colegelor mele, ale directoarelor Teatrului, Raluca Zamfirescu și Mihaela Rus (și în prezent).

Nutresc speranța, alături de ploieștenii mei, că ambele festivaluri vor avea în continuare un destin fericit, pentru că Ploieștiul merită cu prisosință aceste importante gesturi culturale și profund educative!

Care sunt modelele care v-au influențat din punct de vedere artistic – din punct de vedere profesional și uman? Modelele din perioada studiilor, din perioada directoratului? Oameni, autori, atitudini.

Dincolo de influențele și modelele oferite în familie de mama mea, distinsa profesoară de canto și pian Viorica Sabados și de tatăl meu, inginerul geofizician George Sabados, un împătimit al muzicii și al artelor plastice, în timpul studiilor universitare de la IATC I.L. Caragiale, București, Facultatea de teatrologie-filmologie, am avut șansa formării alături de profesori iluștri, precum Ileana Berlogea, Mihaela Tonitza-Iordache, Florian Potra sau George Littera, ca să enumăr doar pe unii dintre ei, care m-au influențat în mod direct în domeniul teoretic al criticii și istoriografiei teatrului și filmului.

Pe zona de regie, abordată ulterior, maestru mi-a fost în mod direct Dinu Cernescu, cel alături de care am descifrat tainele regiei de teatru.

Dar desigur că în atmosfera acelor ani, pe cât de cenușii ca destin al României (1976-1986), dar de o calitate excepțională a generației de regizori și actori de teatru, consider că profesional m-au impresionat și influențat ulterior artiști de nivelul unor Liviu Ciulei, Dan Micu, George Constantin sau Toma Caragiu, ca să dau numai câteva exemple, dar lista este mult mai amplă!

Nu voi uita niciodată momentele magice în care noi, ca studenți ai IATC eram primiți cu generozitate la repetițiile Maestrului Liviu Ciulei, care repeta la Teatrul *Bulandra* (1979) faimosul său spectacol *FURTUNA* de Shakespeare! Sau amintirea altor două spectacole magice în 1978 și 1979, și mă refer la *VISUL UNEI NOPTI DE VARĂ* de Shakespeare, în regia fabuloasă a lui Peter Brook, respectiv misteriosul și eruditul spectacol *REPLIKA* al regizorului polonez Tadeusz Kantor, ambele prezentate la Teatrul Național din București.

Modele profesionale mi-au devenit, în timp, ca manageri de teatru, marele dramaturg și creator de trupă Horia Lovinescu (Teatrul *NOTTARA*) sau Dinu Săraru, ce a creat Fenomenul unic *Teatrul MIC* din București.

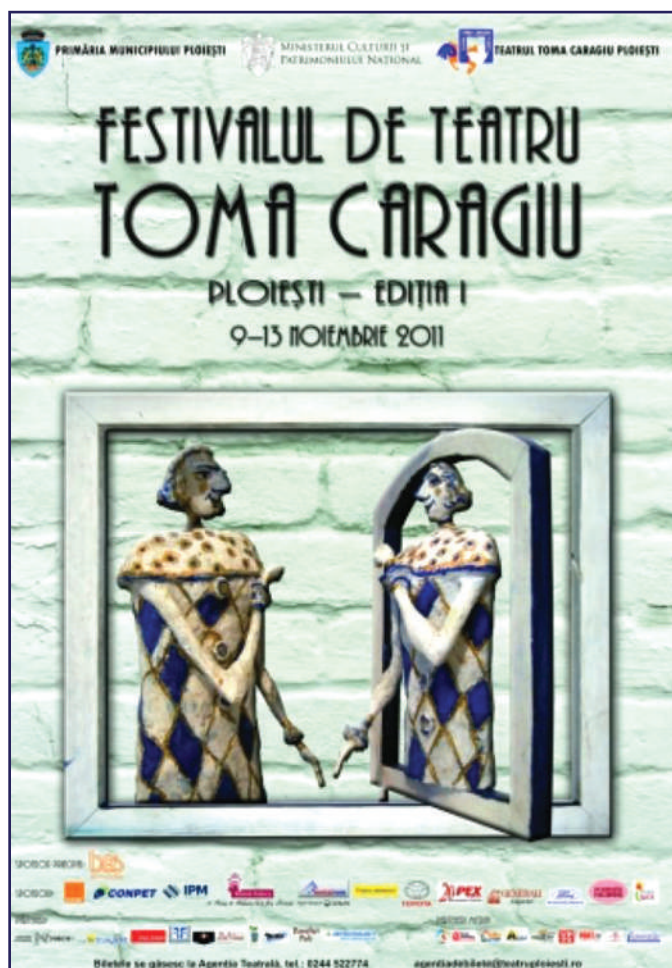
Un alt model de director de teatru este marele regizor englez Richard Eyre, mulți ani directorul mării companii britanice *ROYAL NATIONAL THEATRE*, unde am avut privilegiul unui benefic stagiu de management în noiembrie 1995! Sau Roger Planchon, un minunat regizor francez, dar și director de teatru la Lyon, unde de asemenea am participat la un stagiu de perfecționare.

Nu aș putea încheia lista mea (incompletă și subiectivă, sunt conștient...) fără a menționa trei nume... autohtone: TOMA CARAGIU, ce a creat viitorul mare teatru ploieștean, DORINA LAZĂR, care a cristalizat minunata trupă a Teatrului *ODEON* din București și ION CARAMITRU, poate cel mai iscusit, convingător și fermecător conducător al dificilei bresle a oamenilor de teatru din România!

O ierarhie a scenei ideale, pe plan local, din punct de vedere material? Mă gândesc că sala Odeon – numele interbelic al actualei locații a Teatrului – lasă de cele mai multe ori să intervină în spectacole sunete din exterior, ieri și astăzi: sirene de ambulanțe, de alarme, galeria de fotbal (dacă este meci pe stadion) ș.a. Și, în această ordine, cum ar arăta un nou teatru? Și unde ar putea fi așezat? Are nevoie orașul de o nouă clădire? Sau de un nou teatru?

Grea întrebare, aproape o... capcană pentru mine!

În cei peste 30 de ani de carieră de manager de teatru și de alte instituții culturale (21 ani la Ploiești și 8 ani la Brăila) am avut privilegiul, dar și provocarea de a construi/ resta-

ura două teatre din România!

Trei ani și jumătate modernizarea din temelii a teatrului ploieștean și 2 ani și 2 luni restaurarea minunatului edificiu al Teatrului *MARIA FILOTTI* din Brăila, cel din urmă proiect pe fonduri europene.

Am amintit de experiența celor două ample proiecte de restaurare/modernizare pentru a încerca să creez un fundal de răspuns la întrebarea Dvs.

Cunosc foarte bine situația clădirii teatrului ploieștean, a centrului urbanistic aglomerat, dar sincer, necunoscând în detaliu perspectivele și intențiile de dezvoltare a zonei, nu prea întrevăd variante de locații, fie pentru noi investiții, fie pentru transformări sau consolidări de clădiri, apte pentru a găzdui viitoare spații teatrale. Mă refer strict la centrul municipiului!

Ori identificarea unor locații periferice excede sensul și adresabilitatea funcționării unui teatru!

Sunt total solidar cu varianta actualei clădiri a teatrului, fie și pentru că am participat chiar și la tema de proiectare a clădirii, nu numai la urmărirea lucrărilor de modernizare!

Există totuși varianta ca, în timp, funcție și de perfecționarea materialelor de construcții și de veniturile alocate să fie refăcută fonoizolația pereților exteriori și interiori, pentru a reduce inconfortul poluării fonice incidentale, atât de

neplăcute dar oricum de neevitat, în condițiile unui centru urbanistic aglomerat și modern!

Îmi aduc aminte de momentul încercării de modernizare a sălii fostului Cinematograf *PATRIA*, în vara anului 2010, când, alături de dl primar Andrei Volosevici, mai mulți visam la consolidarea acelei clădiri și spațiu cultural, și transformarea lui într-o sală polivalentă care să deservască suplimentar și Teatrul, și Filarmonica și alte instituții ploieștene! Potențial există, însa problema blocului de deasupra și a amplasamentului atât de central întârzie sau chiar suspendă... Speranța!

O să vedem ce ne rezervă viitorul!

Teatrul „Toma Caragiu” avea, la sfârșitul anilor 1980, o publicație cu apariție neregulată (trimestrială/ semestrială), Foaierul cu surprize, unde cele mai interesante rubrici erau ale amintirilor lui Artistide Teică, Dumitru Palade sau Lupu Buznea. Cum ar arăta o astfel de revistă, astăzi? Menționați principalele profiluri de artiști care ar putea fi citite aici, în această ipotetică publicație, la nivelul lui 2024.

Îmi aduc aminte cu nostalgie și plăcere de *FOAIERUL CU SURPRIZE*. Eu, oricum sunt la vârsta amintirilor, nu sunt patetic, este normal și necesar reflexul acestui flash-back.

Pe de altă parte, ne-am schimbat *feng shui*-ul, citim mai puțin, facem apel din ce în ce mai rar la litera scrisă și mai mult la computer sau telefon. Suntem avizi de stiri, de multe ori nu facem minima deosebire între util și inutil,

între interesant și cancan, între important și gregar, știrile ne citesc, nu noi pe ele! Așa că apelul la noi și noi materiale tipărite, dincolo de costurile suplimentare și uneori dificil de accesat este discutabil.

Această nevoie de informare, educare și chiar fidelizare a publicului tău și prin intermediul evocării, amintirii, apăsării la vorbe de duh, calambururi, anecdote din viața teatrului este una firească și face deliciul fiecăruia dintre noi!

Dar cred că mijloacele moderne de informare și comunicare ne pot sări în ajutor, astfel că portrete de foști mari actori, regizori, oameni de teatru pot fi postate și accesate pe site-ul teatrului, și chiar pigmentate și ilustrate cu secvențe filmate ori fotografii. Istoria teatrului pe care îl servești este un factor de educare și de continuitate, ce asigură spectatorului fidel un spațiu de mișcare și manifestare deosebit de util, făcându-l și mai devotat față de teatrul său!

Așadar, viitorul sună bine pentru un dorit... *FOAIER CU SURPRIZE!* Material sigur există, cerere, de asemenea!

Dumnezeule, câți mari actori a dat Teatrul Ploieștean culturii românești!

În încheiere aș vrea să urez, din suflet, tuturor colegilor mei din Teatrul *TOMA CARAGIU* și din Filarmonica *PAUL CONSTANTINESCU* o nouă stagiune importantă și strălucitoare, mult succes, sănătate, inspirație și dăruire în slujba celei mai minunate misiuni profesionale și omenești, *CULTURA!* Iar cititorilor revistei *ATITUDINI*, bine v-am găsit și... pe curând!

(interviu realizat de D.G.)

Toma Caragiu, director al teatrului ploieștean (1953-1965)

Preluând în 1953, la vârsta de 28 de ani, direcția Teatrului de Stat, înființat în 1948, Toma Caragiu conferă identitate mișcării teatrale ploieștene în vremuri deosebit de aspre. Reticența cu care a fost primit se vede și din unele articole locale, publicate în *Flamura Prahovei*, cotidianul regiunii Ploiești – o regiune care cuprindea, conform împărțirii administrative a epocii, și județele de astăzi Dâmbovița și Buzău, dar și unele porțiuni din alte județe limitrofe. Actor, regizor, poet – este portretizat de un alt aromân ploieștean, Hristu Cândroveanu.

Marian Râlea (Dorante), Dana Bolintineanu (Lizeta) în *Jocul dragostei și al întâmplării de Marivaux*, 1984, regia Dragoș Galogoșiu

Photo: ©Florin Andreescu

„L-am întâlnit prima dată la Ploiești, când conducea teatrul dramatic din acest oraș. I-am făcut odată o vizită acolo, la el, în biroul lui de director. Nu m-a introdus nimeni. Am întrebat dacă a venit... Mi s-a spus că da – și că pot să intru, e singur. Masiv, grav – nu părea deloc actorul ce-și electriza spectatori de îndată ce pășea pe scenă, când te cucerea de la primul gest, mimică, prima interjecție [...] Toma era poet structural, un poet până în fibra intimă a ființei lui. El scria pentru album mai ales – pentru că era un mare timid – uriașul!” („Toma Caragiu, poetul”, în vol. *Printre poeți*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1983, pp. 100-104)

Câteva reflectări ale imaginii sale în *Flamura Prahovei* dau temperatura exactă a mișcării teatrale ploieștene în „obsedantul deceniu”:

5 noiembrie 1953

Un T. Apostol semnează o cronică la un spectacol după Horia Lovinescu, unde Toma Caragiu este criticat: „atitudinea de neînțelegere față de rol [...] punându-se în umbră calmul caracteristic unui conducător comunist”.

10 ianuarie 1954

Sub genericul „5 ani de activitate în slujba poporului”, articolul „Un bilanț rodnic și un viitor plin de perspective” este o dare de seamă asupra Teatrului de Stat din Ploiești,

unde scrie și directorul Toma Caragiu, despre noul repertoriu (piese de Mihail Davidoglu, Lucia Demetrius, Horia Lovinescu, Maria Banuș): „pregătim acum primul spectacol de estradă, în care ne propunem să satirizăm birocrații, codașii, să scoatem la iveală noul, să combatem vechiul”.

21 aprilie 1954

Regizorul Adrian Petringenaru semnează o cronică dramatică la unul dintre spectacolele de referință ale lui Toma Caragiu, *Slugă la doi stăpâni* de Carlo Goldoni (regia Alexandru Braun):

„spectacolul este o realizare valoroasă atât prin jocul viu și bogat al actorilor (și în special al interpretului principal, Toma Caragiu), cât și prin redarea atmosferei de epocă./ Toma Caragiu a izbutit să creeze un Trufaldino plin de viață, interesant și simpatic. Printr-un joc de scenă colorat și veridic, folosind o variată gamă de gesturi, atitudini și intonații adecvate, interpretul a redat viața interioară a personajului, spiritul său descurcăreț, cinstea, duioșia și humorul care-l caracterizează pe tânărul bergamez [...] celelalte personaje, Pantalone (în interpretarea lui Mihai Balaban), Clarissa (Consuela Roșu), Florindo (Zelphi Alșec), dr. Lombardi (Pan Teodoru), Smaraldina (Eleonora Șerban) și Brighelia (Mihai Mereuță) aduc o prețioasă contribuție la reușita spectacolului”

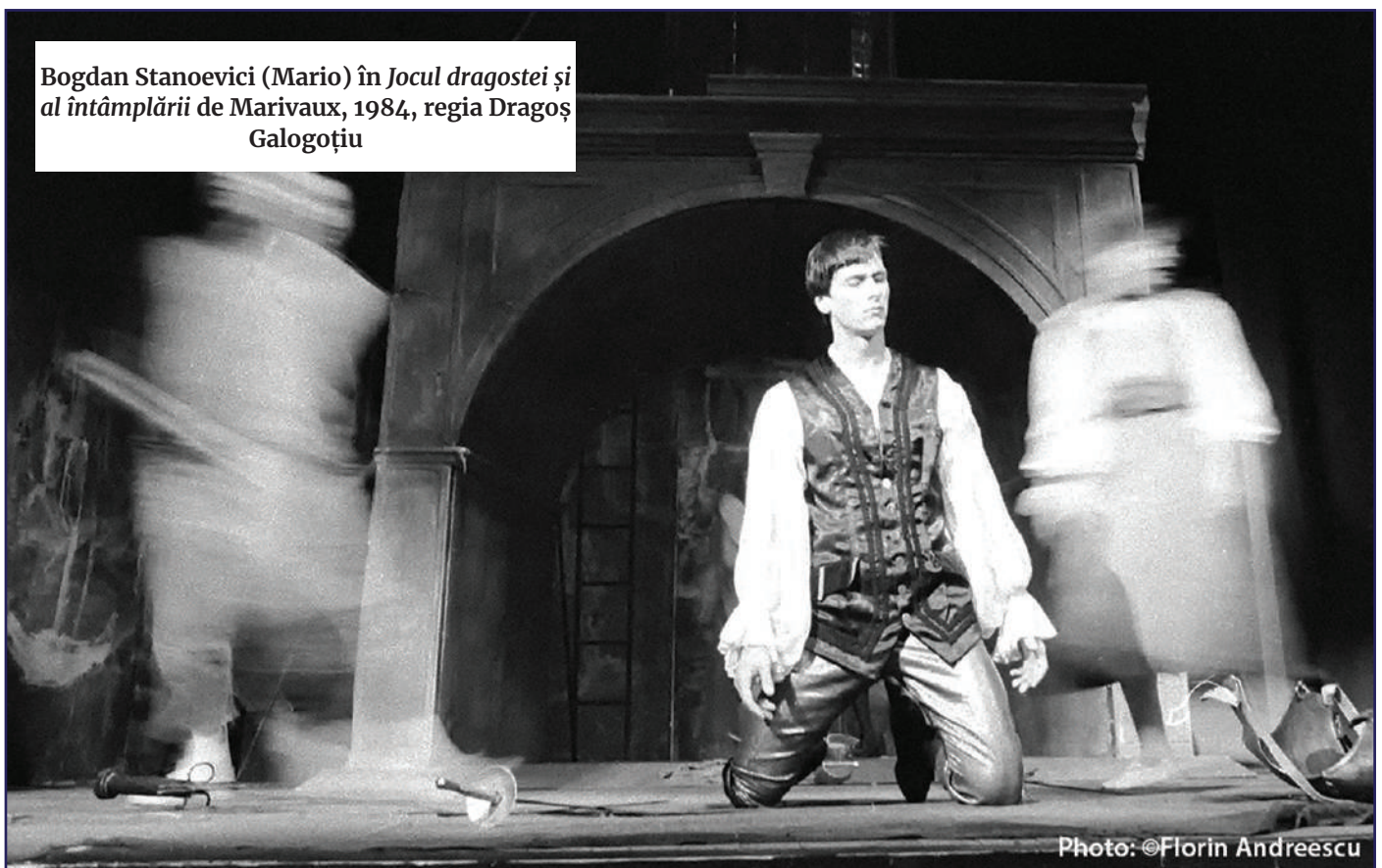
10 iulie 1955

Harry Eliad, „regizor artistic la Teatrul de Stat din Ploiești”, semnează articolul „Spre succese noi în activitatea teatrului nostru”, unde Toma Caragiu [numele îi este ortografiat: Garagiu] este din nou criticat pentru că nu a aderat la un rol de comunist: „Actorului Toma Caragiu i-a venit foarte greu să întruchipeze chipul bătrânului pescar Voitan după *Slugă la doi stăpâni* în care jucase pe hazliul isteț Trufaldino. El fu obligat să-și revizuiască întreaga sa experiență, toate metodele și munca fu destul de migăloasă. Nici mie ca regizor ce am pus în scenă *Drumul soarelui* [de Virgil Stoenescu] nu mi-a venit ușor”

12 mai 1957

Interviul „În noua sală. Convorbire cu tov. Toma Caragiu, directorul teatrului de stat” (de P. Nelcu) îi dă cuvântul actorului și directorului de teatru. Este un semn că perioada „de interimat” trecuse, iar cuvântul său avea greutate: „față de condițiile pe care le oferea vechiul local [al teatrului] credem că amenajările care s-au făcut fac din noua sală un lucru civilizată, confortabil [...] Nu întâmplător, teatrul s-a orientat în alcătuirea repertoriului stagiunii viitoare către piese ca *Viforul* de Barbu Delavrancea, *Înșirate mărgărite* de Victor Eftimiu sau *Omul cu arma* de Pogodin. Acest fapt este suficient de semnificativ pentru acțiunea de folosire la maximum a condițiilor noi de care dispunem. Sunt piese cu montare de mare amploare”.

Bogdan Stanoevici (Mario) în *Jocul dragostei și al întâmplării* de Marivaux, 1984, regia Dragoș Galogoțiu

Nou înființatul teatru de estradă va prezenta „săptămânal patru spectacole în orașul Ploiești și două în regiune. În același timp, teatrul va organiza stagioni permanente în orașele Buzău și Târgoviște, unde vor fi prezentate săptămânal unul sau două din spectacolele care au avut loc în premieră la Ploiești”.

27 aprilie 1962

Cronica dramatică al *Flamurei Prahovei*, S. Flor, scrie despre *De Pretore Vincenzo* de la Teatrul de Stat – regia Valeriu Moiescu, cu Toma Caragiu (De Pretore), Ninuccia (Adela Mărculescu și Gina Trandafirescu); sunt semnați și Aristide Teică (Pietro), Dumitru Palade, Zelphi Alșec, Lupu Buznea ș.a.

„În realizarea succesului, un aport deosebit l-au adus interpreții și mai cu seamă interpretul lui De Pretore, Toma Caragiu. Realizarea personajului lui De Filippo confirmă posibilitățile multiple ale actorului, capacitatea sa de a izbuti atât în dramă cât și în comedie, maturitatea sa artistică, bogăția de procedee și mijloace de exprimare. De Pretore realizat de Toma Caragiu se distinge prin nota pronunțată de optimism, care de foarte multe ori devine naivitate, prin credulitate dusă la extrem, vivacitate și exuberanță. Este drept că la o privire superficială ni se dezvăluie abil, șiret, plin de el; la o scrutare atentă însă, descoperim că în spatele acestor atribute se disimulează o mare doză de naivitate. Optimismul aproape pueril al lui De Pretore este propriu oamenilor cu o structură sufletească pură, nealterată, pe care pervertirea s-a așezat ca o scoarță ușor de desprins.”

10 iunie 1962

Cronica lui S. Flor la *D-ale carnavalului*, regia Valeriu Moiescu, cu Toma Caragiu (Pampon), Moț Negoescu (Catindatul), Dumitru Palade (Ipistatul), Lupu Buznea (Iordache), Vera Moiescu (Mița), Alexandra Polizu (Didina), remarcă un spectacol „de o pronunțată notă de noutate”, cu „actori de comedie înzestrați” și un „regizor artistic valoros”.

7 februarie 1965

O masă rotundă cu secretarul de partid răspunzător de cultură la nivelul regiunii, cu un actor și un regizor dă o imagine exactă a felului în care era perceput Toma Caragiu la nivelul autorităților comuniste, în ultimul an în care a mai stat în Ploiești: „Cu tovarășii Alexandru Bădulescu, Toma Caragiu și Emil Mandric despre: activitatea de creație în teatru, stilul contemporan al spectacolului, teatrul și publicul”.

Harta Regiunii Ploiești, în *Flamura Prahovei* din 1962

Alexandru Bădulescu: Față de perioada care a trecut de la deschiderea stagiunii, trei premiere – dintre care una pregătită încă din stagiunea trecută – este prea puțin.

Toma Caragiu: ...o serie de cauze obiective. O serie de interpreți s-au îmbolnăvit și nu au mai putut juca [...] Teatrul de Stat din Ploiești are în momentul de față un număr mare de tineri absolvenți ai Institutului de teatru. Acest lucru impune organizarea unui studio al tânărului actor, unde să se continue, pe de o parte activitatea de școală, iar pe de altă parte să se dea posibilitatea tinerilor să își valorifice pe deplin talentul [...] pentru înțelegerea stilului modern al spectacolului trebuie să pregătim și publicul. Spectacolul nostru cu *Bertoldo* nu s-a bucurat de popularitatea meritată în rândul spectatorilor, tocmai pentru faptul că ei nu au fost pregătiți pentru a înțelege pe deplin acest spectacol.

Alexandru Bădulescu: [...] să fie organizate întâlniri mai dese ale oamenilor de teatru cu oamenii muncii din întreprinderi și instituții.

Emil Mandric: Trebuie găsite forme mai variate de popularizare a spectacolelor, care să informeze mai larg publicul în legătură cu calitatea spectacolelor.

Toma Caragiu: Deschidem marți, 9 februarie, o nouă stagiune permanentă la Comarnic. Prezentăm primul spectacol cu piesa *Grădina cu trandafiri*. Am reluat activitatea la Văleni și Câmpina unde avem, de asemenea, stagioni permanente.

SUFLETUL COMERȚULUI?

Reclame TV de altădată

Horia Gârbea

Prima reclamă TV văzută în copilăria mea și care mă fascina a fost la Margarina Marga, varietatea Ideal.

Exterior, noapte, ploaie.

O mașină oprește, din ea debarcă trei-patru femei în salopete de piele și cu măști pe față (*Nota bene*: sîntem în 1967!!!). Intră grăbite într-o cădere cu pistoalele în mâini. Somează și capturează un individ îmbrăcat în alb. Îi pun căluș, mască etc. Îl urcă în mașină și demarează.

Interior, noapte.

Femeile, încă mascate, îl leagă de un scaun pe tipul în alb care se dovedește a fi un bucătar. Îi scot botnița și îl amenință cu pistolele cîntînd. El răspunde tot muzical.

— Cum e preparată?

— I-de-al.

— Cum e realizată?

— I-de-al. Umplutură, prăjitură... cu sos gustos!

Margarina Marga. Ideal. Visul oricărei gospodine!

Deși aveam doar cinci ani, țin minte foarte bine această reclamă. Copilăria mea și prima adolescență s-au petrecut în vremurile în care alimentele și alte produse

de primă necesitate, de pildă detergenții, se mai găseau în magazine, nu se vindeau exclusiv pe sub mînă, chiar și mărfurile de import erau prezente pe rafturi.

Mai tîrziu, treptat, după cutremurul din 1977, apoi și mai drastic după 1980 și la modul criminal de-a binelea după 1986, șurubul s-a strîns. Ar fi fost ridicol să mai faci reclamă la Pepsi-Cola sau Vodca Wiborova sau Havana Club. Erau lucruri ce se puteau obține foarte greu, cu șpagă și pe pile. Iar timp de reclame TV nu mai era în cele doar două ore de program, dedicate exclusiv propagandei.

Dar mai demult erau încă reclame TV la asemenea produse, chiar la Pepsi-Cola. Sloganul era „Pepsi-Cola – avînt și energie !” și prezenta sticla de forma binecunoscută din care băutura curgea într-un pahar făcînd să plutească niște cuburi de gheață.

O reclamă care mă amuza mult era a pastei de dinți „Super-cristal”. Un campion de schi, după ce trecea triumfal linia de sosire era apucat de durere de dinți. Un medic spunea dojenitor: „Un campion trebuie să-și îngrijească dantura”. Și scotea din buzunar un tub de pastă. Imediat apăreau schiori de toate vîrstele care cîntau numele pastei miraculoase pe toate tonurile.

În vreme ce, pe rînd, alimentele, devenite un lux, nu mai aveau nevoie de nicio prezentare, un produs era încă

promovat: Loz în plic și, mai general, loteriile. Prima reclamă la loterii, în anii 1960, venea cu fondul sonor al vocii inconfundabile a lui Dan Spătaru.

Melodia *Te-așteaptă un om* (Ion Cristinoiu, 1967), se revărsa melancolică peste imagini care arătau oameni întrînd în agențiile Loto-Prono și trăgînd (rupînd) lozuri. Nu existau lozuri răzuibile. Omul care te aștepta era vînzătorul de lozuri care dorea să vii, ca să te umple de bucurii.

Mult mai tîrziu, în anii 1980, mai ales la începutul deceniului, cînd se mai dădea cîte un meci la TV, deci destul de rar, se difuza o reclamă la lozuri sub formă de desen animat. Un tînăr venea la iubita lui, se înțelegea că în pețit, călare pe un măgar. Dar în drum se oprea la magazinul sătesc, cumpăra un loz. Și cîștiga, evident. O Dacia 1300. Sosea la casa fetei cu mașina. Ea își pune cununița și voalul și plecau cu autoturismul, urmăriți de privirile tandre ale părinților ei. Desenele erau realizate în stilul său duios de Nell Cobar, cel care o crease și pe Mihaela, stăpîna lui Azorel, fata din genericul emisiunii pentru copii, drastic limitată la 10 minute, *1001 de seri*. Fondul muzical al reclamei era melodia *Ia-ți, mireasă,*

ziua bună! a lui George Grigoriu, cîntată în stilul lui infantil și săltăreț de Mihai Constantinescu.

O reclamă de care îmi amintesc vag este una în care un bărbat doarme și cineva, din afară, încearcă fereastra și ușa. Tipul se trezește și se uită speriat sub pernă la cîteva bancnote (nu multe!). Îl vedem apoi cu o pernă pe care este desenat un carnet de economii la CEC. Și-o potrivește și pune capul pe ea, adormind fericit.

O reclamă filmată banal, fără „poveste” era cea la motoreta Mobra 50. Una dintre frazele care se auzeau, rostite de *voice off* era: *Cu numai opt lei, o sută de kilometri de relaxare!* Această frază a dispărut însă cînd, la mijlocul anilor 1970, benzina s-a scumpit brusc de la 3 la 6 lei litrul. Nu peste mult timp s-a ajuns la „raționalizare”, adică tăiere: un rezervor pe lună și acela după zile de stat la coadă.

Reclame mai elaborate realizau, în trio, Anda Călugăreanu, Dan Tufaru, pe atunci soțul ei, și Florian Pittiș.

Dacă e adevărat că reclama e sufletul comerțului, în comunism, comerțul fiind practic mort, sufletul său era în altă parte.

Reclama-1968-discuri

BAZA DISTRAȚIEI

UN DISC INCASABIL

DISCUL
ELECTRECORD

CONSULTAȚI CATALOAGELE „ELECTRECORD”

repertoriu bogat
înregistrări de înaltă
fidelitate

- muzică ușoară
- muzică populară românească
- muzică simfonică
- teatru
- basme

Reclama-1980-LOTO

loto-pronosport

JUCIND LA SISTEMELE

**PRONOSPORT
ȘI PRONOEXPRES**

contribuiți la dezvoltarea mișcării de cultură fizică și sport
din țara noastră și puteți realiza importante cîștiguri în
autoturisme, bani și excursii.

Povestea Trenului Regal

Dorin Stănescu

Pentru trăitorul secolului al XIX-lea, venirea căii ferate, a trenului în orașul ori în satul lui a reprezentat un salt spectaculos, pentru că odată cu trenul întreaga lume po-
posea, preț de câteva minute în așezarea lui. Oameni, idei, mărfuri soseau de peste tot și în mod ireversibil universul acesta al localității autarhice se transforma, ieșea din an-
chilozarea tradițională și se înnoia. Ioan Groșescu scria cândva într-una din lucrările sale că, spre exemplu, la Plo-
iești, Europa a venit cu trenul, fapt care semnifică intrarea orașului în modernitate. Nu întâmplător în *Steaua fără nume*, piesa celebră a lui Mihail Sebastian, unul dintre per-
sonaje explică magistral ceea ce a reprezentat gara pentru omul secolului al XIX-lea: „într-un târg de provincie ca al nostru... gara este... marea. Este portul, necunoscutul, de-
părtarea...” De prisos să mai spunem că globalizarea de după 1830 a început odată cu apariția vapoarelor și a tre-
nurilor, iar prin intermediul acestora din urmă, Europa a inventat viteza.

Am făcut această introducere pentru a sublinia în câteva cuvinte impactul pe care căile ferate și trenul l-au avut asupra spațiului românesc și nu numai, iar prilejul ne-a fost oferit de recenta apariție la prestigioasa Curtea Veche Publishing a unei lucrări de istorie semnate de Tudor Vișan-Miu și Andrei Berinde, *Povestea Trenului Regal*.

Tudor Vișan-Miu este doctor în istorie și cercetător științific în cadrul Institutului pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară, dar, mai ales, un pasionat istoric al monarhiei din România. De-a lungul timpului a publicat volumele *La școală cu Regele Mihai. Povestea Clasei Palatine* (2016), *O viață... Tudor Vișan-Miu în dialog cu Dinu Zamfirescu* (2019) și *Mareșalii Palatului. Curtenii regiilor României, 1866-1947* (2022). Ca o recunoaștere a acestor cercetări și studii a fost decorat de către Majestatea Sa Margareta, Custodele Coroanei Române, cu Medalia Regală pentru Loialitate. În paranteză fie spus, această apreciere se reflectă inclusiv în faptul că lucrarea pe care o recenzăm – *Povestea Trenului Regal* are o prefață semnată de Principele Radu. Menționăm și că Tudor Vișan-Miu este cunoscut cititorilor noștri și grație faptului că se numără printre colaboratorii revistei *ATTITUDINI*.

Celălalt autor, Andrei Berinde, este la rândul său un pasionat al istoriei căilor ferate, un colecționar de fotografii și un apreciat ghid de turism. Andrei Berinde a publicat de-a lungul timpului o serie de studii și articole în revista *Historia*, dar și lucrări precum: *Regionala de Căi Ferate Brașov – 100 de ani – 1920-2020* (2020), în coautorat cu

POVESTE TRENULUI REGAL

TUDOR VIȘAN-MIU
ANDREI BERINDE

Radu Bellu și Gruia Hilohi, *Drumuri de fier ale Marii Uniri... – Instalarea administrației C.F.R. în Transilvania: (1918-1920) – Documente inedite* (2022).

Din colaborarea celor doi autori și din intersectarea pasiunilor pentru monarhie și căi ferate a rezultat o excelentă lucrare intitulată *Povestea Trenului Regal*. Cartea apărută în condiții grafice normale pentru o editură prestigioasă, așa cum este Curtea Veche Publishing, are în cu-
prinsul celor 160 de pagini ilustrații inedite și atât de necesarul aparat critic, precum și o bibliografie bogată. Toate aceste elemente servesc scopului de a pune cititorul în fața unei povești frapante spuse în cadrul unei veritabile monografii a unui mijloc de transport regal...

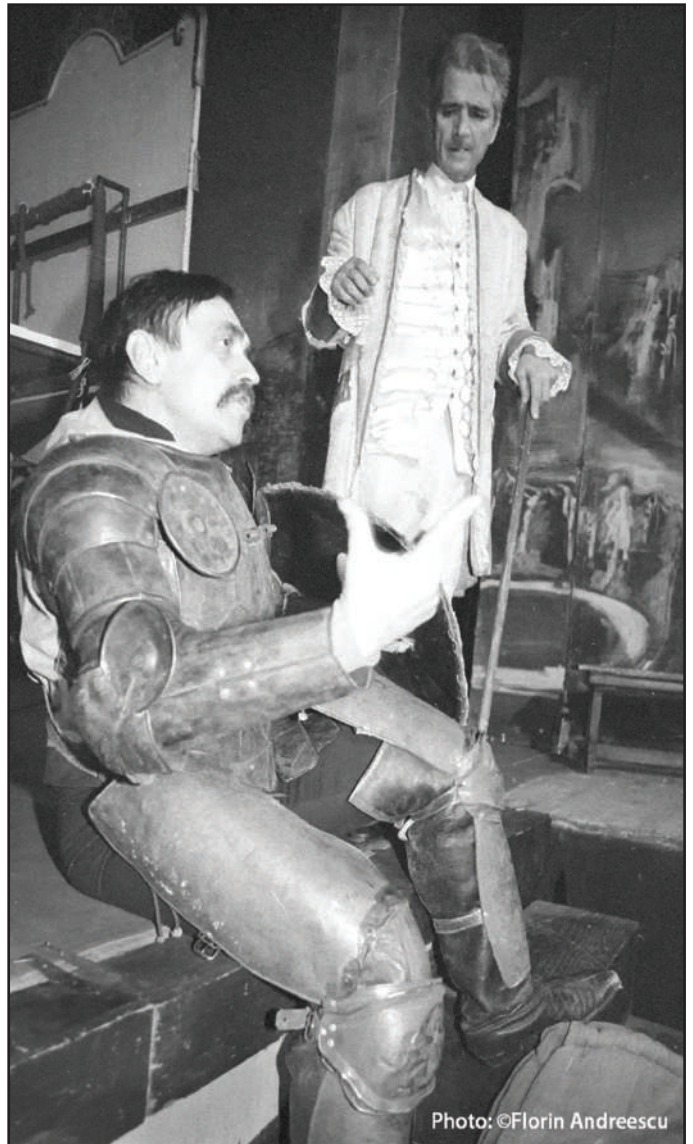
Lucrarea este structurată pe mai multe planuri care tratează în mod inspirat complexa legătură dintre Carol I și procesul de construire a căilor ferate, călătoriile cu trenul princiar și mai apoi regal în intervalele 1868-1927 și 1928-1947, cum se călătorea cu trenul regal și cine erau lucrătorii feroviari care deserveau trenul regal și familia regală a

României. Nu în ultimul rând, un capitol consistent abordează redescoperirea Trenului Regal de după 1990 și subliniază cum acesta a devenit un simbol al istoriei.

Procesul de construcție a căilor ferate în România a fost unul anevoios, iar cauzele au fost multiple: lipsa capitalurilor private și precaritatea finanțelor tânărului stat român, lipsa specialiștilor, a unei industrii care să susțină construcția și exploatarea căilor ferate, dar și o luptă politică între două tendințe observate în societatea românească de pe la 1860 și până la 1880 – susținătorii necondiționați ai construcției căilor ferate și adversarii acestora. Să nu uităm că tot în acest interval au apărut și cunoscutele versuri ale *Doinei* eminesciene – „Și cum vin cu drum de fier/ toate cântecele pier”. Procesul acesta al modernizării prin căi ferate a început în vremea domniei lui Alexandru Ioan Cuza, însă șansa i-a surâs lui Carol I, așa încât la finalul lungii sale domnii, România avea 3500 de km de căi ferate. Venit în România în mai 1866, domnitorul Carol I a fost și el „atins” de ceea ce istoricii englezi ai căilor ferate au numit „Railway Mania”, fiind unul dintre susținătorii necondiționați ai construcției căilor ferate. „Anul viitor voi fi însurat și voi avea căi ferate”, scria în 1868 în jurnalul său domnitorul Carol, iar adeseori întâlnim în jurnalele sale mențiuni legate de procesul de ridicare a căilor ferate care întăresc aserțiunea anterioară.

Autorii istorisesc în această lucrare și faptul că între monarhie și acest mijloc de transport – trenul – există o legătură aparte – din cauza căilor ferate (afacerea Strousberg) regele Carol I a fost pe punctul să abdice, iar regii Carol al II-lea și Mihai I au părăsit tronul, fiecare în condițiile istorice cunoscute, plecând din țară cu trenul. Se cuvine să subliniem și că autorii reușesc să contureze și faptul că în viața fiecărui membru al familiei regale a României trenul are conotații speciale, iar călătoriile cu acesta sunt memorabile, fie că ne referim la refugiul în Moldova anulului 1916, la călătoria triumfală spre București în noiembrie 1918, în octombrie 1922 cu ocazia încoronării Regelui Ferdinand și a Reginei Maria ca suverani ai României Mari ori în cadrul funeraliilor primilor doi regi și a primelor două regine ale țării.

Se cuvine să facem și o notă ploieșteană și prahoveană la această lucrare – toți regii României au trecut prin gara Ploieștiului: aici la 1877, domnitorul Carol I l-a întâmpinat pe Țarul Rusiei, iar la Sinaia avem una din puținele gări regale ale țării (alături de cele de la Cotroceni, Băneasa, Curtea de Argeș). Trenul regal – cel comandat în 1928 la Ernesto-Breda din Milano este cunoscut și apreciat de ploieșteni și prahoveni datorită călătoriilor efectuate în ultimii ani de către Majestatea sa Margareta, Custodele Coroanei Regale și a ASR Principele Radu. De fiecare dată staționarea trenului regal la Ploiești ori Sinaia a generat o afluență de oameni dornici să fie și ei martori ai istoriei care le bate

Corneliu Revent (Arlechin), Lupu Buznea (Orgon) în *Jocul dragostei și al întâmplării* de Marivaux, 1984, regia Dragoș Galogoțiu

la ușă odată cu acest obiect patrimonial neprețuit. Incheiem cronică noastră bucurându-ne că am citit o lucrare bine scrisă și îndemnând cititorii să caute această carte pe care o recomandăm ca fiind o lectură valoroasă și mai ales o poveste inedită de istorie regală, feroviară și nu în ultimul rând de istorie românească.

„Trenul Regal este un miracol, o poveste, o sursă de acută și concretă emoție, un simbol și un instrument care stârnesc visare, romantism, patriotism, afecțiune, trăiri. El este o reședință regală aparte, una cu o vibrație intensă, uneori melancolică, alteori înălțătoare, dar mereu copleșitoare. Așadar, în țara noastră, Trenul Regal are un loc special în societate, în legătura Coroanei cu Națiunea, dar mai ales în simțirea și în gândurile oamenilor.” (ASR Principele Radu, prefață la *Povestea Trenului Regal*).

UN OCHI SPRE TRECUT, DOI SPRE VIITOR

Bedros Horasangian

Un unchi al meu, care mi-a fost și naș, Krikor Melikian, *Nea Grigore* cum îi spuneau cunoscuții, prietenii și vecinii, al doilea soț al mătușii mele Siran – Hadem (nume cam persan așa zice, ca și Arșavir, bunul meu prieten) dezmăritată la 18-19 ani de un alt soț care nu dăduse roade cu fabricuța lui de covoare finanțată de bunicul meu Bedros la Turnu Severin și remăritată cu copil cu tot, vărul meu Kevork, recent nonogenar, cu acest pripășit de la Constantinopol prin România după WWI, nu se știe cum, dar cu o pungă de galbeni la el în teșcherea, un om abil și negustoros și care ținea mult la mine când eram mic – lucru rar, pentru că apoi am avut abilitatea de a-mi face mulți dușmani din te miri cine – spunea răspicat, *Dacă vrei să-ți meargă bine în viață, trebuie să dormi cu un ochi deschis.* Clar și răspicat, omul era simpatic, râdea mult, mânca bine, scotea oarece câștig din te miri ce și nu împrumuta bani. De ce amintesc de acest om care aparține deja neantului? Pentru că prin destinul lui tragic armenii au tot privit spre trecut. Pentru că prin răsucirile vieții lor colective și sucirile istoriei ce i-a antrenat în tot felul de necazuri și belele, armenii au tot stat cu un ochi măcar spre trecut. Nu am cum să nu zâmbesc amintindu-mi de comicul și animatorul Vahe Berberian (că, mai nou, ne-am pricopsit și cu *activiști obștești și animatori culturali*, nu intru în detalii parazite legate de o improvizație încropită din fel de fel de mistificări, erori și derapaje grosolane de la adevăr etc.) care ne amintea că e de ajuns să pronunți cuvântul *Armenia* și începe un *duduk* – un fel de fluier, cumva, echivalent mai mult ca semnificație antropologică decât ca sunet – să cânte emoțional-sentimental, făcându-ne instantaneu părtași la clipe de lăcrimat duios și amintiri nostalgice oferite de trecutul armenesc plin de sânge și lacrimi. Și Vahe Berberian, nu mai puțin patriot și naționalist decât cei de meserie armeni, avansa ideea constructivă, ce ne-am fi făcut dacă instrumentul național al armenilor ar fi fost un *marimbafon*? Și n-ai cum să nu te apuce râsul și nu plânsul când îl ascuți pe generatorul de bune gânduri și sentimente Vahe Berberian cum imită marimbafonul și suspinele armenesti pe acest ritm. Dincolo de glumele și fina ironie a unui armean care n-a luptat cu AK-47 în mână în Karabagh, precum Monte Melkonian, rămâne adevărul despre armenii care stau mereu, pe bună dreptate, cu un

ochi spre trecut. Nu e ușor să ierți, nu e ușor să uiți, nu e ușor să nu cedezi, nu e simplu că găsești soluții și acolo unde aparent nu există soluții. Și totuși. Destinul unui popor nu e legat doar de trecutul său, oricât ar fi el de eroic, victorios sau tragic, oricât ar fi el de perdant sau înălțător. Armenii au ce să învețe și din istoria altor popoare. Japonezii s-au ridicat dintre ruinele de la Hiroshima și Nagasaki, germanii au reconstruit din temelii o țară devastată de bombardamentele aliate și de propriile crime împotriva umanității. Exemplele sunt numeroase. Dar *Dosar 1915* nu poate ține loc de viitor. În această lume și în acest univers de azi, e loc pentru toată lumea. Și pentru învingători, și pentru învinși. Și pentru agresori, și pentru victime. Din orice fel de conflicte nu câștigă nimeni, toată lumea pierde. În globalizarea de azi, oricât de dispersată este comunitatea armenilor, ea are nevoie mai mult ca oricând să privească și spre viitor. Cu doi ochi, cu ambii ochi. Și să privească spre trecut doar cu ochiul minții. Recunoașterea tragediei din 1915 a devenit azi o problemă politică. Istoricii și cercetătorii și-au făcut deja datoria. O scurtă paranteză despre ultimele intrări într-o bibliotecă specializată, dar care nu prea interesează multă lume.

*Bernard Bruneteau – *Un siècle de Génocides. Des Hereros au Darfour. 1904-2004* (Armand Colin, 2016). Un inventar explicit și teoretizat prin panorama oferită de spectrul general al răului din secolul XX. Genocidul armean la loc de cinste, putea să lipsească. Și ne întrebăm, cumva în van, unde ar fi fost azi statul turc modern, dacă Imperiul Otoman al Junilor Turci nu-și extermina elitele creștine, fie că e vorba de greci, armeni, sirieni sau arabi? O întrebare fără răspuns, doar aproximări.

*Stepan Poghosian – *The Turks about The Turks*, Zangak Publishing House, Erevan 2016, extrase și fragmente din diverse luări de poziție ale autorităților turcești, oficialități de ieri, intelectuali de azi, depoziii, scrisori, articole, etc. toate alcătuind o hartă fără contur precis, în timp și spațiu, a ceea ce s-a întâmplat în 1915 cu armenii și secolul ce a urmat.

* Angela Sahakian – *Par obligation de vérité. Recueil d'articles, de documents et de témoignages*, Tsitsernak, 2015, un emoționant testimoniu, dar și apel la memoria evenimentelor ce leagă crimele din Imperiul Otoman de crimele comise de azeri și Azerbaidjan împotriva propriilor cetățeni, fie ei și armeni. Mai țineți minte pe Gurghen

Margarian, cel ucis cu inimaginabilă cruzime la un exercițiu NATO la Budapesta de un ofițer azer, condamnat la ani grei de pușcărie de maghiari și apoi repatriat la Baku, cu onoruri militare naționale, ca mare erou, ridicat în grad și oferindu-i-se facilități locative, printr-un gest care sfidează toate democrațiile lumii? Așa cum nu știam de povestea unei întregi familii de armeni care s-au salvat trecând la Islam, ca apoi să-și recapete identitatea religioasă peste decenii în același stat turc de azi. Cine, ce să judece, cum, pe cine? Jurnalista franco-armeană pune multe întrebări sub semnul unei etici a istoriei, așa cum emisiunea ei la *Radio AYP FM*, se numește, camusian – atenție, nu este vorba de nici un armean, ci de Albert Camus! - *Lettre ouverte par obligation de vérité*. Musai de citit. Revenind la oile noastre, cum spune românul de azi, care preferă somonul și fructele de mango și papaya, știm ce știm, pentru că am urmărit atent în ultimii 30 de ani ce s-a făcut în acest domeniu și am alimentat un *Dosar 1915* care nu se mai închide. Armenia și armenii au nevoie și de viitor. Că trăiesc ei în *Hayastan*-ul ironizat cu afecțiune de Vahe Berberian, că trăiesc ei în diaspora răspândită în toată lumea, fiecare cu specificul ei. Ca și noi, armenii din România, legați de moștenirea culturală a trecutului armenesc, dar și de cea a relațiilor multiculturale și interconfesionale ale prezentului românesc. La Los Angeles, în mijloc de noiembrie, 16-18, 2018 a avut loc o conferință internațională, *Comori ascunse descoperite. Artă și cultura armeană din Europa de Est* prilejuită de aniversarea a 50 de ani de activitate a catedrei de studii armenesti NAREKATSI de la UCLA. Bun prilej de a trece în revistă realizările de excepție ale armenilor dintr-un colț de continent, care n-a fost doar butoiul de pulbere al Europei, cum funcționează încă acest stereotip și multe alte prejudecăți – balcanicii ar fi leneși hoți, corupți și violenți etc – și de a face cunoscut întregii lumi și altceva de înalt nivel. Pe lângă extraordinara expoziție *ARMENIA!* De la *Metropolitan Museum* – cât am fost noi la NYC am avut parte de o fabuloasă expoziție dedicată Bizanțului, unde au fost prezente exponate din tot arealul bizantin, de la Athos, Bulgaria, Rusia și Serbia, până la Sf. Ecaterina din Sinai (40 de icoane, extraordinare, cu 200 de ani mai vechi decât pictura lui Giotto de la Asisi) și evident și din Armenia ciliciană și din Moldova lui Ștefan cel Mare (epitrahilul, acoperământul de pe mormântul Mariei de Mangop, a doua soție domnitorului devenit între timp și *Sfânt* după ce secole a fost doar *Mare*, piesă unică de la Mănăstirea Putna) – conferința de la UCLA și expoziția lui Hrair Khachatrian, cu imagini din Ucraina, Polonia, Crimeea, Bulgaria și România expuse la Los Angeles au readus în actualitate nu doar o parte din istoria estului european, dar și contribuția armenilor din aceste colț de lume. Păcat că *Enciclopedia armenilor*, o carte a mai sussemnatului, un volum de povestiri clădită și organizată

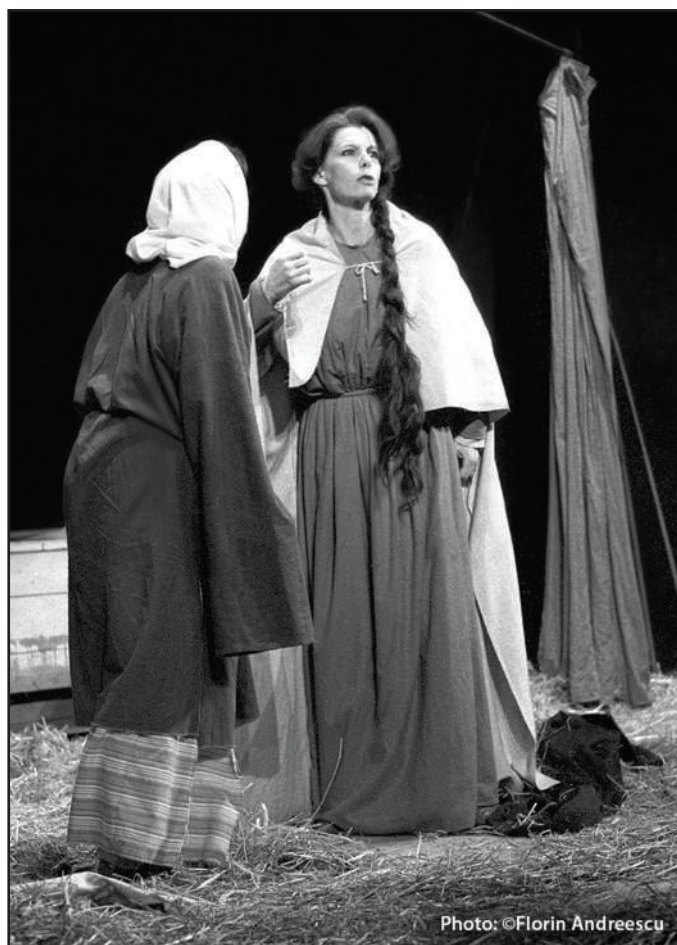

Photo: ©Florin Andreescu

Raluca Zamfirescu (Hero), în *Mult zgomot pentru nimic* de Shakespeare, 1988, regia Dragoș Galgoțiu

pe aceeași idee multiculturală prin mijlocirea prezenței armenilor peste tot, dedicat lui Danilo Kis, Albert Camus și Varlam Șalamov (*Asonk hai cen!*, Bine, dar ăștia nu-s armeni!) nu doar din acest areal a rămas cu totul necunoscută și evident ignorată de armenimea de serviciu. Cu atât mai mare a fost bucuria noastră a lua act de cuvântarea lui Varujan Vosganian de la vernisajul expoziției – pe care-l anexăm acestor gânduri și rânduri pline de emoția unor rememorări. Dar și de altele legate de viitorul unui neam din care facem parte, legate de destinul unor popoare alături de care am trăit și trăim, într-o lume globalizată în care va trebui să ne suportăm cu toții. Armenii de pretutindeni sunt la ei acasă oriunde s-a afla. Nu doar limba, biserica, mormintele generațiilor de strămoși – ai mei vin din Aghn și Khorasan – propria cultură și identitate ne leagă, dar și năzuința într-un timp viitor. În care copiii și urmașii noștri, așa cum frumos a sucit cuvintele Varujan Vosganian, își vor ocupa locul cuvenit sub soarele lumii care ne îngăduie pe toți.

Laolaltă. Împreună.

Într-un viitor *Dosar 2050*.

Parcă-i vedem pe Vahe Berberian și Varujan Vosganian, lăcrimând, în sunet de *duduk: Armenia!*, eventual de fluier, *România!*

Prin mahalalele Vălenilor pe la 1800

Alexandru-Ionuț Cruțeru

Vălenii de Munte este un oraș al cărui farmec provincial a fost îndrăgit de numeroși călători, de la diplomați, oameni politici, oameni de cultură, la scriitori și pictori de seamă. Printre cei care au trecut prin urbe în secolul al XIX-lea regăsim personalități sonore, ca generalul Kiseleff, consulul englez Blutte, J. Vaillant, mineralogul englez D. Lovi, cronicarul Dionisie Ecclesiarhul, sau pictorii Prezziosi și Begenau. Cine ar fi intrat în târgul Vălenilor pe la 1800 ar fi descoperit ca la 400 de gospodării, unele cu case bătrânești, altele cu case mândre și luminoase, cu toată buna întocmire. În jurul pieței destinate schimburilor comerciale ființau câteva mahalale, avându-și fiecare biserica sa: mahalaua Mănăstirii, mahalaua Berevoieștilor, mahalaua Bercenilor, mahalaua Tabacilor și mahalaua Sf. Ioan. Acum mai bine de două veacuri, târgul se întindea aproximativ din zona destinată schimburilor comerciale (unde a fost amenajat parcul vechi) până în apa Vălenței. Din considerente de orientare, partea de dincolo de Văleanca s-a numit Orașul de Sus sau Văleneasca de Sus, pe când cea de dincoace de firul apei, Orașul de Jos. O altă denumire sub care mahalaua Sf. Ioan se întâlnește în documente este Văleni Poiana, fapt explicabil ținând seama de pădurile care ocupau odinioară aceste locuri. În această zonă, vis a vis de lăcașul de cult a locuit Dinu Cireșanu, un boiernaș originar din Cerașu activ în viața socio-economică a târgului Văleni pe la începutul secolului al XIX-lea. La 1794, acesta primea cu învoială de la egumenul mănăstirii Văleni, kir Gherasim, un pogon și jumătate de loc, „dăsupra, pă malul Vălenței”, pentru a construi case și a vinde vin oricât va voi, în schimbul unor servicii oferite sfântului așezământ. Mai târziu, tot aici a locuit Enuță Cireșanu, fostul vătaf al plaiului Teleajen. Cu timpul, mahalaua s-a extins spre nord iar pichetul vamal („bariera”) a fost transferat și el în același areal. Ca o consecință a noii rânduiri și-au făcut apariția case noi, cârciumi și hanuri amplasate chiar la drumul mare. Aproape de bifurcația ce conduce spre Măneciu și Starchiojd a funcționat când-

va hanul „La Barieră”, unde se povestește că ar fi conăcit Alexandru Ioan Cuza. Astăzi clădirea poate fi admirată la Muzeul Satului din București. Mahalaua Sf. Ioan a fost una dintre părțile aflate preponderent sub controlul moșnenilor vălenari, spre deosebire de celelalte părți ale târgului, unde mănăstirea Văleni s-a extins de timpuriu prin dani și cumpărături succesive. Din cele 46 de familii, câte se înregistrau de către statistica bisericilor din 1845, majoritatea se îndeletniceau cu morăritul, fabricarea țuicii, croitoria, confecționarea săpunului și vopsitul textilelor.

Tot la nord și nord-est de Văleanca, pe malul apelor sinuoase ale Teleajenului, a existat un vechi sat devenit cu timpul mahalaua Tabacilor. Aceasta era la începutul secolului XIX locul unde se argăseau pieile de oaie înainte de a merge la boiangii (vopsitori). La acea vreme, cine s-ar fi abătut prin această mahala ar fi descoperit un peisaj destul de monoton, format în special din case modeste, acareturi, ateliere meșteșugărești și băcănii. Printre puținele construcții ce ieșeau în evidență, prin prisma funcției sale, era biserica Sf. Nicolae. Ea fusese refăcută în 1832 cu sprijinul unor localnici mai înstăriți, precum Radu Jipa, Sandu Popica, Ioniță Lăzăroiu, Andreiu Olteanu, Mârzea Medelnicerul, Dumitru Buzăeanu, Ignatie Chiranoiu și pe Anghel Tabacu. Implicarea lui Mârzea, care ținea pe fata lui Moise Polcovnicul - boierul care a refăcut pe cheltuiala sa biserica mănăstirii Văleni după cutremurul din 1802-, este demnă de reținut. Pe pronaosul bisericii construite în formă de navă se înalță sveltă tesla ce amintea de un alt sfânt locaș din localitate: biserica logofătului Nica Filip. Pentru a pătrunde în curtea bisericii, voiajorul trebuia să treacă pe sub aceeași clopotniță lucrată din piatră și lemn, acoperită cu șită, existentă și astăzi.

A sosit momentul să vorbim despre starea mahalalelor din partea de jos a orașului, amplasate la sud de Văleanca. Coborând din mahalaua Sf. Ioan către inima târgului, după ce se traversa vadul apei, la stânga se făcea drumul care ducea în mahalaua Bercenilor. Printre locuitorii acesteia puteau fi întâlniți de la cizmari, zidari,

săpunari și mocani, până la negustori și boieri. Bercenii la origine constituiseră o ceată de moșneni întocmai ca Berevoieștii și Lăbeștii. Locuitorii din neamul Bociogeștilor se considerau descendenții unui moș Bocioagă, fiind atestați de la finele secolului al XVII-lea. Aceștia au oferit pământ la reînnoirea bisericii mănăstirii Văleni de către Hagi Stoian și Ilinca din Ceptura. Altă ceată din Berceni era cea a Pietreștilor, în care se infiltrase prin cumpărături și un grec, pe nume Ianache Hiotul. În Berceni puteau fi admirate unele dintre frumoasele case ale negustorimii și boierimii locale. Dintre ele ni s-a păstrat casa celui mai bogat târgoveț din zonă, pe nume Panca, datând din a doua jumătate a secolului XVIII, unde funcționează muzeul memorial „N. Iorga”. Boier local de seamă („arhon polcovnic”), cu relații în pătura conducătoare a țării, Panca îl va găzdui cu generozitate pe consulul Blutte, care semna aici raportul privitor la evoluția epidemiei de holeră, în 1831. Tot aici în Berceni se mai găsea casa de zestre a Joiței, cea care îi va deveni soție polcovnicului Panca. Deși amplasată chiar peste drum de mănăstire, comunitatea mahalalei Bercenilor era totuși deservită de o biserică proprie.

Părăsind mahalaua Bercenilor și trecând prin fața porții mari a mănăstirii, cine ar fi înaintat pe drum spre apus, ar fi descoperit o altă vatră veche de locuire: mahalaua Berevoieștilor. Pe la 1800, acest drum era cunoscut sub denumirea de calea Pietroasă și era întrebuințat atât

de mocanii transilvăneni cât și de moșnenii vălenari care își duceau animalele la odăile sezoniere amplasate pe Vârful Părului și dealul Runcu. Mai sus de biserica Berevoieștilor, de partea cealaltă a drumului, se păstrează crucea de piatră și fântâna din care beau localnicii și călătorii. În afară de fântâna din calea Pietroasă, la nivelul întregului târg mai existau, pe la 1834, alte opt fântâni cu apă bună de băut, adânci de 5 stânjani și zidite cu piatră. De această mahala este legată legenda de întemeiere a orașului. Potrivit acesteia, pe dealul Runcu din apropiere, ar fi existat în vechime un schit numit Schitul Alb și că monahii sosiți din zona Făgărașului s-ar fi mutat la un moment dat din jos, pe Văleanca, luând astfel ființă o nouă așezare: Vălenii. Cât adevăr cuprinde această legendă este greu de spus. Cert este că istoria orașului e strâns legată de existența fostei mănăstiri Văleni. Revinând la cartierul Berevoiești, acesta avea la începutul secolului al XIX-lea aceeași compoziție ca restul mahalalelor. Cei mai mulți locuitori erau meșteșugari (cizmari, cojocari, zidari, săpunari, brutari) și se ocupau cu creșterea animalelor, dar cel mai des cu creșterea oilor, caprelor, porcilor, vacilor și a păsărilor de curte. Pe la 1800-1830, existau încă destui descendenți din cetele moșnenilor Berevoiești. Biserica ridicată pe moșia acestora, cunoscută astăzi ca biserica Sf. Spiridon, avea în trecut hramul Adormirii Maicii Domnului. Ar fi cea de a treia biserică de pe cuprinsul târgului purtând acest hram,

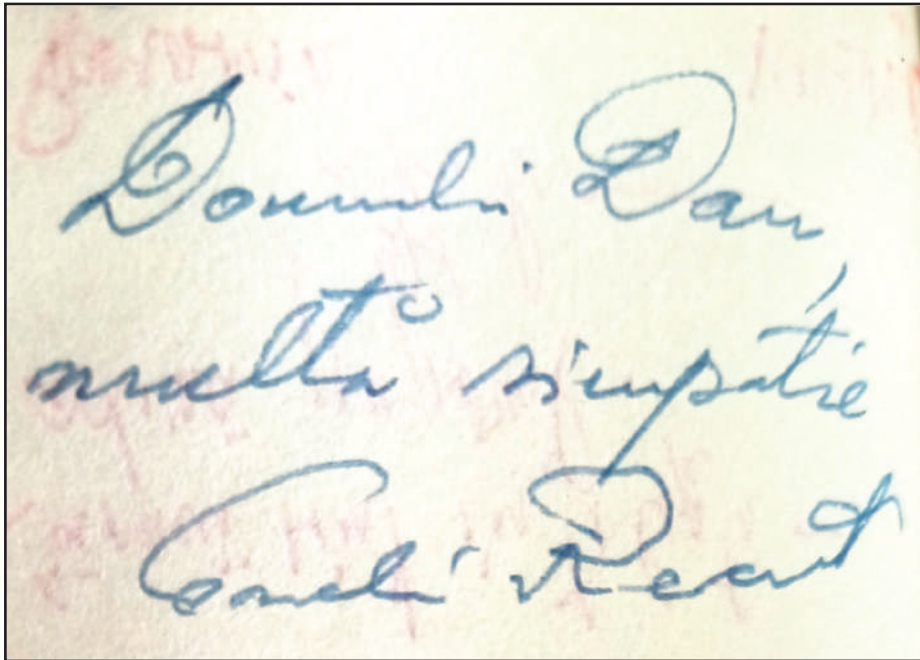
alături de biserica Mănăstirii Văleni și biserica din mahalaua Bercești. Ne imaginăm ce sărbătoare era în fiecare an, pe 15 august, când se organiza târg și se serba marele praznic la trei biserici ale târgului. Biserica Berevoieștilor era deservită pe la 1832 de doi preoți, popa Marcu și popa Tănase. Însă mahalaua Berevoieștilor nu aparținea exclusiv moșnenilor ci și oamenilor de vază. Din rândul boierimii locale care deținea casă în această parte a orașului poate fi amintită Zamfira Cireșanca. Moșia acesteia boieroaică se întindea în spatele bisericii Nica Filip, până sus pe muchea dealului. În acest areal ființau pe la 1808 mai bine de 11 case de clăcași, precum cea a lui Trandafir Boboc și a popii Simion din Berevoiești. Această moșie împreună cu grădina, casa și moara de pe Teleajen, ale Zamfiriei aveau să ajungă ale lui Nicolae Filipescu biv vel căminar, după moartea acesteia. Nu departe de aici ființa și curtea logofătului „mocan” Filip. Om cu frica lui Dumnezeu, logofătul Filip a ridicat împreună cu Soare Pițoiu frumosul lăcaș de cult ce îi poartă numele, pe care l-a finalizat în 1808. Într-o celebră acuarelă a lui Preziosi, din 1868, silueta bisericii este înfățișată între crucile cimitirului din jur, alături de câțiva monahi de la mănăstire și câțiva țărani. Biserica actuală păstrează încă detaliile arhitectonice ale ctitoriei inițiale, însă în interior a suferit transformări majore, fiind vătămată de cutremure.

La urmă, să povestim ce era de văzut în mahalaua Mănăstirii Văleni, cea mai importantă și arătoasă dintre toate. Aceasta cuprindea centrul de astăzi al orașului, pornind din fața mănăstirii, ieșind pe drumul principal și mergând până în locul unde se ținea târgul duminical (zona parcului vechi). La 1845, mahalaua Mănăstirii număra ca la 30 de familii, unele de boieri, negustori, altele de clăcași. Vizavi de poarta mare cu clopotniță a mănăstirii, în locul fostei case Pisău din timpurile mai moderne, ființa casa polcovnicului Ioniță. Apoi urma casa care îndeplinea și rolul de han a medelnicerului vătaf Mârzea. Mai departe, mergând spre răsărit dinspre sud se întâlnea casa socrului Mârziei, Moise polcovnicul. Apoi se puteau zări casa căpitanului Ianache, fratele Zamfiriei Cireșanca. Undeva prin apropiere mai era casa lui Veliciu, mic proprietar de băcănie. Pe lângă familiile amintite care formau mica burghezie a orașului mai existau și altele, precum cea a greului Zotea, a postelnicului Stoiculescu sau a postelnicului Pandeloiu. Casele

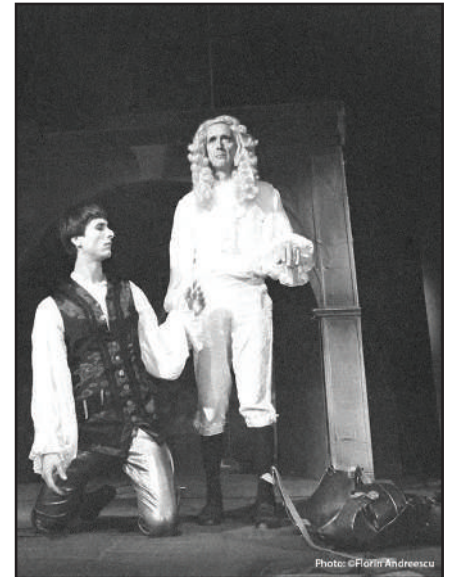
îngrijite și impozante ale celor mai înstăriți localnici, etalate în mahalaua Mănăstirii și în marginea Berceștilor, trebuie să fi creat o impresie vizuală plăcută celor care pășeau în fosta capitală a județului Saac. Însă cel mai proeminent și emblematic element spiritual al urbei era mănăstirea Văleni. Așezată pe un promontoriu natural ale cărei pante coboară spre miază-noapte și spre răsărit până în matca pârâului Văleanca, mănăstirea împrejmuțată cu ziduri înalte se făcea observată din majoritatea ungherelor. Accesul în incinta mănăstirii se făcea pe poarta principală, pe sub turnul clopotniță dar și printr-o poartă secundară, ce dădea direct în Văleanca. Aici funcționase în evul mediu o curte asemănătoare cu cea a lui Matei Basarab de la Brebu. În acest sens, revelatoare este o adeverință a vălenarilor din anul 1742, care spune: „și acest loc l-am pomenit și noi încă de la părinții noștri, că l-au închinat moșneanii bisericii, de până s-au descălecat târgul aicea, că tot au fost biserică domnească de la Alexandru Voevod, și tot biserica au stăpânit și acest loc”. Sfântul lăcaș fusese ridicat pe moșia megieșească și căpătase statutul de biserică domnească de la Alexandru al II-lea Mircea Voievod (1568-1577), predecesorul lui Mihnea Turcitul. De altfel, la 1632 târgul Văleni apare în unele acte ca „scaun” sau reședință. Ceva mai târziu, în 1657, în biserica domnească de aici se împărțea dreptatea, jurându-se cu mâna pe Sfânta Evanghelie în fața pârcașilor. Ajuns în curtea mănăstirii, voiajorului i se înfățișa pe la 1810 biserica în stil cantacuzinesc, cu ziduri de peste un metru grosime, pstrând în jur crucile și mormintele a generații întregi de moșneni, monahi și boiernași locali. Înăuntrul bisericii, pictura zugravului Nicolae din Enos completa scene biblice executate anterior, în vreme ce pe peretele de apus se remarcau portretele noilor ctitori. Alături de familia polcovnicului Moise, chipul lui Mârzea. Lăcașul de cult poseda o serie de obiecte și obiecte de cult, unele primite de rebut de la mănăstirea Cotroceni, iar altele oferite de diverși binefăcători în vremurile mai noi. Atmosfera sobră era completată de stranele cu vulturi bicefali și candelerele de argint care ardeau fără încetare în fața catapetesmei de piatră. Mănăstirea Văleni deținea în târg o serie de imobile, cele mai multe dobândite prin danii. Unele erau întrebuințate pe post de chilii, case de oaspeți, băcăni, altele erau date în folosință la diverși clăcași sau deveneau săli pentru învățatura copiilor de târgoveți.

Note:

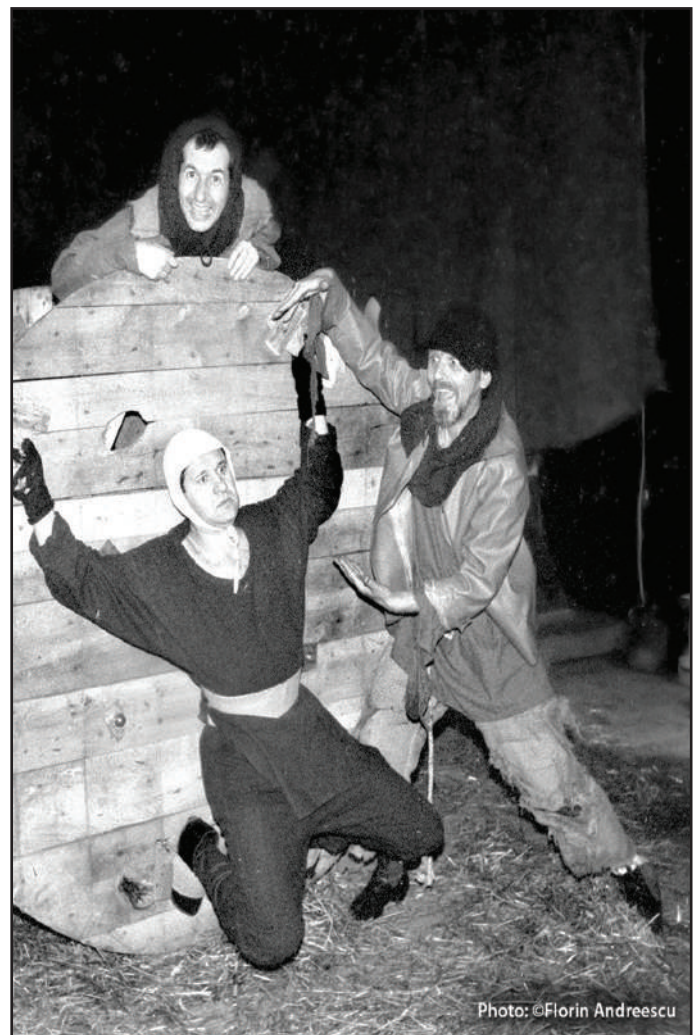
¹ În fața bisericii din mahalaua Sf. Ioan a vegheat până în 1989 un arbore secular din specia *Populus Nigra*, cu o circumferință impresionantă.

Autograf Corneliu Revent, fost director al Teatrului ploieștean, 1993

Bogdan Stanoevici (Mario), Lupu Buznea (Orgon) în *Jocul dragostei și al întâmplării* de Marivaux, 1984, regia Dragoș Galogoțiu

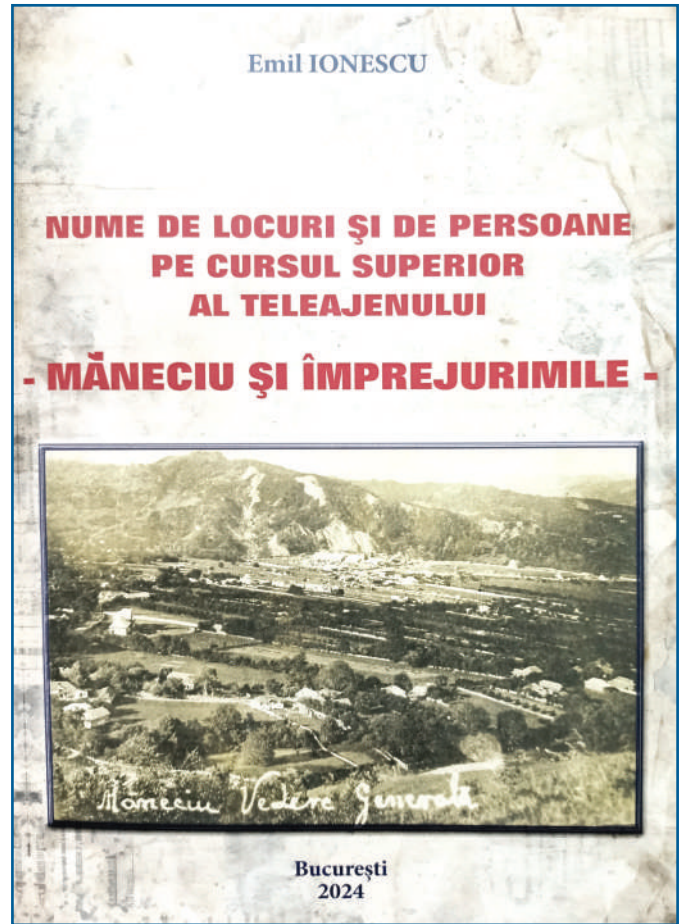

Mihai Coadă (Conrade), centru, în *Mult zgomot pentru nimic* de Shakespeare, 1988, regia Dragoș Galogoțiu

Emil Ionescu, Măneciu și împrejurimile. Nume de locuri și de persoane pe cursul superior al Teleajenului, București, 2024, 80 p.

O privire asupra locurilor natale o realizează Emil Ionescu, reputat specialist în lingvistică computațională, fost decan al Facultății de Litere a Universității din București, apelând la o îndeletnicire a „timpului liber”, deopotrivă identitară – etimologia, prin ramurile sale, toponimia și antroponimia. Volumul, dedicat „amintirii părinților”, studiază originea numelui Măneciu, a numelui satelor Măneciului, a împrejurimilor (Valea Teleajenului, nume de munți, de locuri), care alcătuiesc un „microclimat antroponimic și toponimic”, expresie a diversității etimologice românești.

Revista *ATTUDINI* a găzduit în premieră o parte din capitolele acestei cărți, începând cu primăvara anului trecut (mai 2023), sub genericul „Note de toponimie”.

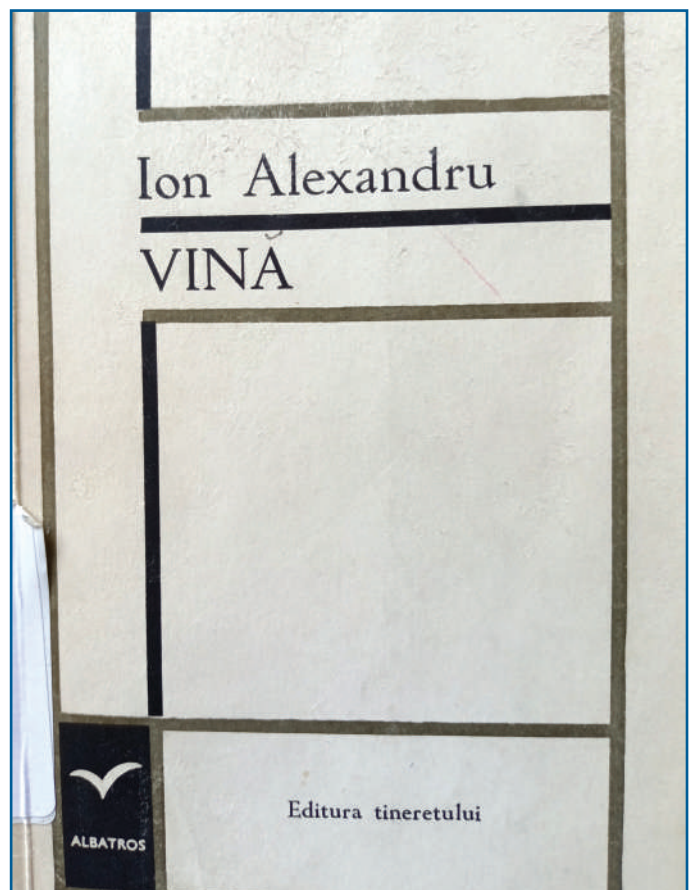
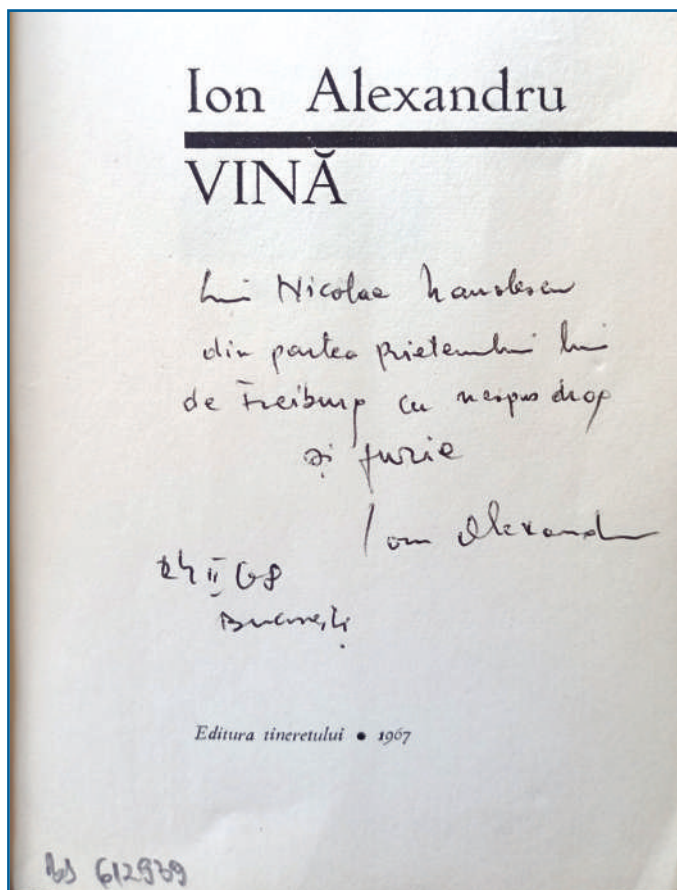

În octombrie 2024 se împlinesc 120 de ani de la intrarea criticului și istoricului literar în corpul profesoral al fostului liceu „Sf. Petru și Pavel”; cu această ocazie a fost dezvelită o placă memorială la intrarea din str. Maramureș a Colegiului Național „Mihai Viteazul” din Ploiești. 100 de ani se împlinesc în octombrie 2024 de la publicarea primei ediții a *Istoriei civilizației române moderne*, cartea care formulează teoria sincronismului.

Autograful lui Ion Alexandru pe un exemplar din volumul *Vină* (Editura Albatros, București, 1967, cota I108559, ex. nr. C20121938, la Biblioteca Central Universitară din București) evocă toamna lui 1967, când Nicolae Manolescu se afla la prima sa vizită în Occident, la Freiburg, alături de Marin Sorescu și de Ion Alexandru, la invitația lui Paul Miron. Momentul este reținut și de Nicolae Manolescu, în amintirile sale de cititor „de cursă lungă”:

„Cel mai remarcabil lucru din acea primă călătorie a mea în străinătate a fost vizita la Heidegger [...] În timp ce căuta cărțile în rafturile de lemn băițuit, destul de înalte, era nevoit să se ridice pe vârfurile picioarelor, păstrându-și cu oarecare greutate echilibrul. Ion Alexandru îi stătea în apropiere, ca și cum ar fi vrut să-l prindă în cădere, și părea apucat de frisoane nervoase. Sorescu, răsturnat pe un fotoliu, în felul lui nonșalant de a-și masca emoția, îmi făcea semne repetate care voia să însemne ceva de felul: «Ia-l pe nebun de lângă Moșu'!» Cel puțin asta va pretinde el că fusese mesajul, când, pe drumul de întoarcere, îmi va spune că se temuse că frisonul emoțional îl poate face pe Alexandru periculos. Că Alexandru nu se comporta normal, e adevărat. Dar era, în fond, un copil de douăzeci și patru de ani, plin de candoare și curat sufletește ca o floare.” (*Viață și cărți. Amintirile unui cititor de cursă lungă*, ediția a treia, 2015, pp. 270-271).

Între 1968 și 1972 Ion Alexandru va studia la universități din Germania greaca veche și ebraica în calitate de bursier Humboldt; comparația lui Manolescu („curat sufletește ca o floare”) poate trimite cumva și la debutul poetului (cu precizarea: elev) din revista *Tribuna* (1960), cu poezia „Floarea mea”: „Au mai rămas cât să poarte/ fiecare om o floare în piept,/ sau lângă inimă, mai aproape./ Și peste luni și ani de zile-n șir/ ca pulbera de stele din calea robilor de demult/ lumina lor va aminti/ culoarea primăverii și adolescența mea.”

ȘCOALA OGLINDITĂ ÎN LITERATURA FRANCEZĂ

Diana Rînciog

Ca în fiecare an, la început de septembrie gândurile și activitățile noastre se reconectează cu realitatea școlii, așa că ne-am propus în acest număr al revistei, la rubrica *Repere francofone*, să trecem în revistă câteva texte din literatura franceză, tema școlii fiind una predilectă pentru mulți scriitori din diferite epoci.

Prima evocare a textelor literare cu acest subiect este poemul lui Jacques Prévert, *Page d'écriture* și *Le Cancre*, pe care îl găseam în manualele de franceză, creații care conturează sensibil, într-o notă de reverie și umor, universul școlar, frumusețea relațiilor profesor-elev, mai ales când se înscriu în perimetrul întrebărilor fascinante. *Le cancre* ar fi tipul de elev visător, rebel, chiar leneș, dar autentic, simpatic, în care ne regăsim parțial fiecare dintre noi, cu nostalgie. Cităm textele lui Prévert în franceză, sunt de o armonie și o muzicalitate cuceritoare:

Il dit non avec la tête
mais il dit oui avec le cœur
il dit oui à ce qu'il aime
il dit non au professeur
il est debout
on le questionne
et tous les problèmes sont posés

Cât despre textul *Page d'écriture*, care face parte ca și *Le cancre* din volumul *Paroles*, acesta e scris într-un stil extrem de simplu, iar lecția de aritmetică alunecă într-o reverie ce ne amintește de *Micul Prinț*:

Deux et deux quatre
quatre et quatre huit
huit et huit font seize...
Répétez! dit le maître [...]
Mais voilà l'oiseau-lyre
qui passe dans le ciel
l'enfant le voit
l'enfant l'entend
l'enfant l'appelle:
Sauve-moi

joue avec moi
oiseau!

Literatura franceză din secolul al XIX-lea are câteva fragmente memorabile despre școală, cum ar fi prima pagină din romanul lui Gustave Flaubert, *Doamna Bovary*, unde eroul, Charles Bovary, este ridiculizat și ostracizat în prima zi, ca nou venit, timid și caraghios în ochii colegilor săi:

„Rămas în colț, după ușă, încât de abia putea fi zărit, *elevul cel nou* era un băiat de la țară, de vreo cincisprezece ani și mai înalt decât noi toți. Avea părul tăiat pe frunte, ca un țărcovnic de țară, un aer de copil cuminte și foarte stingherit. Deși nu era lat în spate, surtucul de postav verde cu nasturi negri îl strângea, pesemne, pe la subțiori, și lăsa să se vadă, prin deschizătura manșetelor răsfrânte, încheieturile roșii ale mâinilor obișnuite să fie mai tot timpul goale. Pulpele, în ciorapi albaștri, ieșeau dintr-un pantalon gălbui tras mult de bretele. Era încălțat în bocanci grei, prost văcsuiți, cu ținte.”

La fel se întâmplă și cu personajul lui Maupassant din nuvela *Le papa de Simon*, indezirabil pentru copiii din clasă pentru că nu are tată! Iată un fragment grăitor:

„Era un băiețel de vreo șapte sau opt ani, destul de palid, foarte curățel, timid și aproape ciudat. Se îndrepta spre casa mamei sale când grupurile de colegi, șoptind și privindu-l răutăcios ca și cum puneau la cale o festă, se apropiară treptat de el până îl inconjurară cu totul. Și el stătea acolo, în mijlocul lor, surprins și jenat, neînțelegând ce aveau de gând să facă. Dar flăcăul care adusesese vestea, umflat în pene de succesul pe care deja îl repurtase, întreba autoritar:

— Hei, tu, cum te cheamă?

El răspunse:

— Simon.

— Simon și mai cum? Întrebă altul...? și așa am rămas mult, mult timp, nemișcați...” (trad. Mihaela Istrati)

Aceste texte ne trimit la fenomenele de bullying cu care se confruntă din plin școala astăzi, așa încât astfel de episoade (precum râsul general al colegilor la vederea șepcii lui Charles Bovary) sunt laitmotive ale lipsei de toleranță, ale agresivității manifestate de elevi față de unii dintre ei, aparent diferiți...

Școala este evocată și în momentele ei excepționale în literatura franceză, așa cum se întâmplă în textul *Ultima oră* al lui Alphonse Daudet, din volumul *Povestiri de luni*. În timpul războiului franco-prusac, un învățător curajos, un adevărat patriot, domnul Hamel, le vorbește elevilor săi despre frumusețea limbii franceze – „cea mai frumoasă din lume, cea mai clară, cea mai solidă”. Într-o emoție covârșitoare, dascălul își încheie ora scriind pe tablă, cu toata puterea, „Vive la France!”, un gest simbolic și eroic totodată.

Victor Hugo spunea undeva: „Celui qui ouvre une porte d'école ferme une prison” (Cel ce deschide o ușă de școală închide o închisoare) și „Les maîtres d'école sont des jardiniers en intelligence humaine.” (Învățătorii sunt grădinari ai inteligenței omenești), subliniind ideea de modelare a minții, a spiritului pe care un dascăl o face cu răbdare și pasiune, într-un adevărat apostolat.

Cât despre poetul belgian Maurice Carême, faptul că a fost învățător ca formație explică tema școlii în creația sa poetică. Prezent în multe manuale sau antologii literare, Carême scrie multe poeme despre copii, iar în volumul *Evangelia după sfântul Carême* există un text intitulat *Isus la școală*; cităm un fragment pentru tema inedită:

Mă întreb câteodată
Dacă Isus mergea la școală.
Doamne ! Cât de caraghios trebuie să fi fost
Cu coșul său modest ! [...]

În clasă, se gândea la cer,
Atunci când, aplecat peste caiet,

Scria, uimit,
Cuvinte ca înger sau veșnic?

Știa mai multe decât învățătorul.
Dar pentru a nu o arăta,
Când acesta vorbea despre lume,
El privea pe fereastră
Și se lăsa pedepsit fără rușine.

Fără îndoială, școala reprezintă pentru fiecare dintre noi un reper emoțional, cultural, uman, iar textele literare pe această temă contribuie, desigur, la potențarea sentimentelor. În literatura română, antologice sunt creații ca *Domnul Trandafir* ori *Dăscălița*, semnate de Mihail Sadoveanu, respectiv Octavian Goga. Sigur că sunt și figuri negative ale dascălului, așa cum se întâmplă în *Domnul Vucea* din nuvela lui Barbu Ștefănescu Delavrancea sau *Un pedagog de școală nouă* de Ion Luca Caragiale.

În esență, ceea ce contează este să ne bucurăm de această perioadă a școlarității, pentru că oricine a avut un profesor preferat de la care a avut de învățat, care a avut un rol în evoluția sa spirituală. Școala este spațiul în care ideile ni se validează, unde se formează metode de lucru, se testează cunoștințe și deprinderi, dar, mai ales, se creează legături durabile între oameni.

Michel de Montaigne credea în învățământul făcut cu blândețe, cu toleranță pentru diferențe, în stil problematizant, elevul descoperind astfel adevărul. „*Plutôt une tête bien faite que bien pleine*” (Nu noțiuni îndesate de-a valma în minte, ci bine organizate). Așa încât, la final, nimeni să nu fi pierdut timpul la școală, ceea ce ar fi ideal!

De la geniu la rinocer: „cazul” Criterion

Magda Răduță

Cristina A. Bejan, *Intellectualii și fascismul în România interbelică*. Asociația Criterion. Cuvânt înainte de Vladimir Tismăneanu. Traducere din limba engleză și note de Alina Pavelescu. Editura Litera, București, 2023, 400 p.

„Ne spuneam că într-o cultură majoră toate curentele de gândire pot fi reprezentate. Ne simțeam destul de tari ca să nu ne mai fie frică de confruntări cu ideologii și sisteme potrivnice credințelor noastre. Simțeam, de asemenea, că nu vom putea depăși provincialismul cultural decât anulând complexe de inferioritate și mecanismele infantile de apărare inerente oricărei culturi minore”. Acesta era spiritul Criterion de la începuturi, sau cel puțin așa și-l aminteste Mircea Eliade, în *Autobiografia* publicată la Chicago: spiritul unui grup de tineri geniali ai anilor 1930 care, însuflețiți de atotputernicia pe care ți-o dau inteligența scânteietoare, credința în binele colectiv și lecturile solide, au crezut că pot schimba soarta unei culturi întregi. Peste aproape cincisprezece ani, într-o scrisoare din Paris pentru Tudor Vianu, Eugène Ionesco, fost și el membru al grupului care anima întâlnirile Criterion, face un nemilos necrolog: „fudula, «tânăra generație» [...] s-a descompus, a pierit. [...] [Mulți] sunt victimele odiosului defunct Nae Ionescu. [...] Unii morți din prostia lor, alții, din fericire, amuțiți – toată generația «Criterionului» e distrusă. Fatalitatea îi urmărește pe toți, și pe cei care nu s-au lăsat prinși de stupiditate și nebulie, și pe cei rămași lucizi”.

Acest teribil traseu al măririi și decăderii grupului de tineri intelectuali reuniți în 1932 sub numele de Asociația Criterion se află în centrul studiului *Intellectualii și fascismul în România interbelică*. Volumul a apărut în 2019, la editura Palgrave-Macmillan, după ce autoarea sa și-a susținut teza de doctorat cu titlul *The Criterion Association: Friendship, Culture and Fascism in Interwar Romania* la Oxford, în 2010. Cristina A. Bejan, profesoară de istorie și dramaturgie la Universitatea din Denver, poetă (cu un volum de poeme tradus deja în românește) și autoare de piese de teatru, reconstituie cronologic istoria grupului și prezintă detaliat programul și acțiunile sale, lăsând lumina să cadă, succesiv, pe unul sau altul dintre actorii principali și făcând întotdeauna conexiunile necesare cu întregul climat sociocultural al anilor 1930-1940. Fiindcă „interacțiunea dintre unele dintre cele mai strălucite, mai lucide și

mai creative minți românești și o ideologie politică violentă poate părea bizară” (p. 43), soluția cea mai eficientă devine, în acest volum, aceea de a urmări traiectoria – de grup și individuale – pentru a clarifica luările de poziții, dar și mizele și consecințele lor. „Bizarul” destinelor criterioniste e astfel așezat sub semnul, binecunoscut de ceva vreme, al „trădării intelectualilor”, cei care își părăsesc masa de scris și se aruncă, vocalizând cu aprins sentiment al urgenței, în treburile cetății. Dar marele plus al volumului Cristinei A. Bejan e că ea scrie despre aceste destine ca un istoric cultural adevărat, adică unul obiectiv: nici jelind retrospectiv ghinionul fatal al criterioniștilor și, mai larg, al României din ultimele decenii de dinainte de Al Doilea Război Mondial și mai ales de după acesta, nici condamnând justițiar alunecarea, la fel de fatală, a lor în extremism. Mai ales la un subiect ca acesta e rară obiectivarea atentă: e greu, cum am văzut de atâtea ori, nici să nu devii reacționar cu discurs previzibil, nici să nu capeți ton de asesor popular scriind despre Eliade, Cioran și Noica cei din anii 1930, dar și despre cazuri încă și mai „spinoase”, precum M. Polihroniade (arestat ca legionar după asasinarea lui Armand

Călinescu și ucis în 1939) ori Marietta Sadova (susținătoare fără rest a Gărzii de Fier, antisemită declarată și arestată în lotul Noica-Pillat).

O explicație (parțială) a acestei obiectivări atente este că studiul e scris, la origine, pentru un public străin – de unde necesitatea obiectivă a unor detalieri de istorie politică a României carliste și a unor fișe biografice mai amănunțite pentru unii și alții dintre membrii Asociației, de la animatorul său principal, Petru Comarnescu, până la Mihail Sebastian și Mircea Vulcănescu. A doua explicație, poate mai solidă, stă în documentarea de arhivă: Cristina A. Bejan folosește nu doar un foarte bogat corpus de literatură diaristică (memorii, jurnale și evocări) ale criterioniștilor, ci și arhive de însemnări intime și corespondență (cum este cel, foarte interesant, al lui P. Comarnescu de la Muzeul Național al Literaturii Române) și, firește, dosare din arhiva CNSAS (de unde utilizează cu folos, printre altele, dosarul Mariettei Sadova – iar despre acest dosar nu uită să consemneze și câteva inadvertențe, v. nota 7 de la p. 303). Se naște astfel, într-o polifonie atent controlată, imaginea unui grup divers, dar coeziv: tineri născuți după Primul Război, care se întorc în țară la finalul anilor 1920, după studii strălucite în străinătate, însuflețiți de ideea unei responsabilități colective – aceea de a „împlini destinul cultural al României” (p. 51). Forma pe care o găsesc pentru începutul acestei misiuni național-spirituale este una deja cunoscută în istoria culturală autohtonă: conferințele publice, gândite pentru educarea generală a auditoriului. Temele lor, pregătite și de ciclurile de conferințe ale grupului Forum (la care participă și viitorii criterioniști) sunt alese dintre cele mai controversate ale vremii: ciclul „Idoli”, din 1932, include de pildă medalioane de personalități despre care toată lumea știe câte ceva – Lenin, Freud, Mussolini, Mahatma Gandhi, André Gide –, dar care sunt prezentate în nuanțele lor particulare de cei care știu mai multe. Așa se întâmplă încă de la prima întâlnire, cea din 13 octombrie 1932: fiindcă la Criterion (cel puțin la început) nu se țin discursuri, ci se dezbate în fața publicului, vorbitorii care au intrat în dialog la conferința despre Lenin au fost Belu Silber și Lucrețiu Pătrășcanu (pentru tezele marxist-leniniste), respectiv Mircea Vulcănescu și Mihail Polihroniade (pentru critica acestora din direcția naționalistă). Sala de la Fundațiile Regale e plină de studenți naționaliști, dar și de comuniști veniți să-l asculte pe Pătrășcanu și, spre surpriza tuturor, nu se întâmplă nicio încăierare – ba chiar dezbateră se repetă peste o săptămână, cu un succes similar. Comentariul Cristinei A. Bejan la prezentarea lui Vulcănescu despre Lenin (al cărei text e reluat în volumul *De la Nae Ionescu la Criterion*) seamănă foarte bine cu maniera în care e gândit subiectul de către autoarea însăși – ca o lectură a unor traiectorii de intelectuali care aleg să trăiască activ în lume, convinși că activis-

mul și credințele lor îi plasează, oricât de mare ar fi prețul plătit, de partea bună a istoriei: „Prezentarea lui Vulcănescu despre Lenin ilustrează abordarea Criterion: o investigație a vieților și contribuțiilor intelectuale (teorii) ale personalităților; ca indivizi (biografia lor personală); impactul pe care l-au avut asupra lumii (asupra tuturor comunităților [...]) și cum se poziționaseră aceste personalități în fața Istoriei (cu majusculă)” (p. 138-139).

Prezentările foarte detaliate ale activității grupului – conferințe, simpozioane, expoziții, dar și articolele din revista *Criterion*, apărută după ce întrunirile publice sunt interzise în urma grevelor de la Grivița – sunt însoțite de detalii de viață cotidiană pe care Cristina A. Bejan le selectează din jurnalele și corespondența criterioniștilor. Amiciția lor e neîndoielnic liantul cel mai important – și cu atât mai dramatic se văd rupturile, răceala, tăcerile stingeră după ce o parte a grupului de prieteni alunecă spre ideologia gardistă, iar extremismele le ocupă acestora mintea, rinocerizându-i. Portretele celor doi mari singuratici, Petru Comarnescu și Mihail Sebastian, sunt cele mai atașante din volum. Lui Comarnescu îi este, de fapt, dedicat întreg studiul, iar figura lui „trăiește” cel mai mult în paginile cărții: și prin notițele descoperite în fondul de la MNLR, în care înșiră febril proiecte de noi și noi conferințe Criterion, cu potențiale teme și liste lungi de invitați (care vor rămâne doar pe hârtie), și prin dramaticul episod al campaniei duse de ziarul *Credința*, în care e acuzat de homosexualitate, și prin scrisorile amical-tandre către Dinu Noica. El e, pentru Cristina A. Bejan, un „egalitarist extrem” (p. 306), așa cum Ionescu este „individualistul extrem” (p. 318). Fiecare, în felul său, se opune rinocerizării gardiste – și câștigă pe termen lung, tot fiecare în felul său: primul se pune la adăpost prin colaborarea cu regimul comunist și are o carieră de critic de artă destul de cunoscută, celălalt ajunge la renumele internațional și în Academia Franceză.

În capitolul final, autoarea studiului propune o listă de posibile cauze ale succesului, respectiv ale eșecului acestui grup intelectual. Mai interesantă e, firește, a doua – și, din ea, o identificare foarte fină a unui efect contrar celui pe care-l visau tinerii inițiatori: „Criterion a fost un eșec și pentru că, în loc să creeze o «umanitate integrată», nu a făcut decât să adâncească prăpastia dintre elita intelectuală și publicul larg din România. A existat îngrijorarea că abordarea Criterion față de crizele din epocă a fost prost direcționată și, în ultimă instanță, nefolositoare” (p. 347). Utilitatea „pentru mase” pare, așadar, un criteriu esențial în succesul unei misiuni de înnoire spirituală. Altfel, se ajunge la amarul adevăr pe care îl scrie Mihail Sebastian, aflat în plină deznădejde existențială: „Ratarea nu se scuză nicio dată cu nimic. Izbânzile – chiar când sunt rodul infamiei morale – tot izbânzi rămân”.

„Rele practici” televizuale

Ion Bogdan Lefter

Să privim în continuare către presa care informează publicul și-i oferă analize și comentarii de actualitate. În „insectarul” de „rele practici” din domeniu, alunecate în zilele noastre spre tot mai jenante excese comercialiste, cu din ce în ce mai grav-compromițătoare simptome de deprofesionalizare, am „împuns” data trecută prea puține asemenea „gîngăanii” televizuale cu ácele rubricii. Să îmbogățim colecția!

- La televiziunile de cele mai joase nivele, „buletinele de știri” sînt parazitare sau complet înghițite de informații și reportaje cancaniere, senzaționaliste ori din specia „faptului divers”: fie scandaluri, crime, orori, fie „noutăți” presupus-„mondene” despre „vedete” de 2 bani, de care n-au auzit decît consumatorii de emisiuni populate cu june și juni aproape de indistinție, căci „stiliștii” posturilor și din toată piața de „înfrumusețări” recurg la cosmetizări și la alte „ameliorări” care le aduc pe victime la standardele *kitsch* ale categoriei.

- De multe ori, deși sînt programate „la ...fix”, buletinele de știri încep cu 1 minut mai devreme, încît, dacă nimerești pe un canal care începe să anunțe „titlurile zilei” sau ale momentului, să nu mai migrezi, să nu mai „zapezi”, să rămii la postul care te-a păcălit în felul ăsta, „furînd startul”, cum se spune la alergări și-n alte sporturi în care regula e pornirea simultană, cînd se aud cartușele oarbe trase din pistoalele speciale ale organizatorilor. Nota bene: cînd se „fură startul” într-o cursă athletică, fie se revine la linia zero și se mai pornește o dată, fie „hoțomanul” e descalificat. Nu se aplică în presă, la televiziuni, regulile onestității pot fi ignorate fără consecințe de moment!

- Pe micile ecrane (din ce în ce mai mari, de altfel, unele „plasma” actuale fiind aproape cît pereții camerelor de vizionare, încît vechea sintagmă a „micilor ecrane”, opusă celor „...mari”, adică de la cinematografe, tinde să devină „arhaică”, ininteligibilă...) vedem multe alte încălcări ale vechilor reguli jurnalistice: tratări superficiale ale subiectelor, manipulări grosiere etc. etc. Bunăoară pe „burtiere” (sinonimul cam vulgar al subtitrajelor): pe prima bandă de deasupra marginii de jos a imaginilor „curg” de la dreapta la stînga anunțuri de „noutăți-bombă”, calamități sau ultimele cuceriri amoroase ale unor „vedete”. Stratul următor, deasupra „burtierelor”, cu titlurile știrilor prezentate cu imagini

pe ecran, vorbesc despre „Scandaluri...”, „Dezvăluiri...”, „Șocuri...”, pe cînd informațiile și reportajele pe care le urmărim în așteptarea detonărilor se dovedesc mult mai puțin „scandaloase”. Și cite și mai cite asemenea minunății...

- ...însotite de alte și alte erori de glăsuire ale unora dintre prezentatori, cuvinte citite anapoda pe „prompter”, nume proprii internaționale și alte vocabule străine pronunțate rău, selecții lexicale greșite, pînă la barbarisme, dezacorduri gramaticale, într-o desfășurare luxuriantă, ideală pentru vînătorii de „perle” de umor involuntar. La fel și-n reclamele care fragmentează mereu programele. Exemplu „de ultimă oră”: sîntem îndemnați să facem cumpărături de la „secónd”, cu „o” și – pe deasupra – cu accentul pe a doua silabă, deși cetățeanul mediu s-a obișnuit să pronunțe „secánd”, departe de accentul britanic, însă corect ca opțiune fonologică. Și totuși cineva, tînăra care citește anunțul promoțional sau persoana care a îndrumat-o „regizoral”, crede că e mai bine să auzim „secónd” cu „o”, „pe românește”. De fapt, e vorba despre magazinele „la mîna a doua”. Năvala comercială postcomunistă ne-a adus și-a-ceastă variantă incultă, urmare a unei decizii omenești, nu a vreunui program informatic, ca-n indicațiile „sintetice” ale vocilor folosite de ghidurile de orientare prin GPS care, cînd cotești pe „Drumul Județean XX”, prescurtat „DJ” plus numerotarea, selectează automat sunetele corespunzătoare literelor, și anume... în englezește, așa că aflăm că rulăm pe „Di-Gei XX”, pronunțat ca prescurtarea „disc-jockey”-ilor!

- Încă un exemplu savuros intelectualmente, datorat traducerii anapoda, și anume din categoria cuvintelor numite de britanici „false friends”, fiindcă le recunoști ușor traseul etimologic și crezi că înseamnă ceva, dar în englezește au alt sens și, ca niște „falși prieteni”, te induc în eroare: din ce în ce mai des aflăm diverse lucruri despre „academicieni” de pretutindeni, deși e vorba despre profesori universitari, „academics” în limba din Albion, care nu vor ajunge niciodată membri ai selectelor foruri științifice „supreme”. Circulă pe meleagurile noastre și sintagma „mediul academic”, de data asta cu sensul corect de „mediu universitar”...

Nu uit niciodată să adaug că avem și televiziuni sau măcar emisiuni, rubrici, segmente de programe foarte onorabile, dovadă și faptul că, „înțepîndu-i” nemilos pe unii, deținătorul de „ace” de „insectar” apare la cele cîteva posturi frecventabile și chiar și-n programe ale unor canale cu emisiuni care mai și „deraiază”, dar la alte ore...

TOATE PÂNZELE SUS!

Mihai Ioachimescu

Este puțin probabil ca tinerii jucători de la CSM Ploiești să-l fi citit pe Radu Tudoran, unul dintre cei mai cunoscuți prozatori pe care i-a dat județul nostru. Generația mea s-a hrănit și a trăit la intensitate maximă peripețiile temerarilor care înconjurau lumea în celebrul roman *Toate pânzele sus!* Aș recomanda generației tinere măcar să încerce filmul, care și el este reușit. Poate înflăcărați de curajul și dăruirea personajelor, tinerii noștri să își dea seama că acest sezon de Liga 1, la baschet, este o șansă cu care nu se vor întâlni de două ori în viață.

O discuție cu Ionuț Ivan (manager la CSM Ploiești, la secția de baschet) îți dă certitudinea că acest om este la curent cu tot ce mișcă în baschetul românesc, dar și în cel internațional. Evenimentul cel mai important și cel mai recent la care tânărul antrenor a pus umărul este o performanță uriașă a baschetului românesc. Da, după mulți ani, selecționata masculină, U 16 a României, s-a calificat în primul eșalon al Europei, adică în grupa de elite. Performanța realizată, la Skopje, în Macedonia de Nord, a fost obținută cu sprijinul a trei tineri baschetaliști ploieșteni: David Rașoga, Federico Diaconescu și Vlad Borcan. Echipa noastră a făcut un tur de forță și a câștigat în fața unor națiuni care investesc mulți bani și pasiune în sportul juvenil. Voi enumera țările învinse (Macedonia de Nord, Irlanda, Danemarca, Norvegia, Marea Britanie, Elveția), pentru a realiza adevărata dimensiune a acestei performanțe. Practic, singura înfrângere a venit, în finală, în fața Letoniei. Nu putem omite, de asemenea, performanțele lui Lorenzo Diaconescu (la U 20) și Codruț Dinu și George Angelian (la U 18), oameni care au semnat condica frecvent la loturile naționale.

Așa cum era normal l-am întrebat pe Ionuț Ivan ce anu-

me îl recomandă pe David Rașoga (MVP-ul lotului național care a luat *argintul* la Skopje)? Mi s-a răspuns rapid că tânărul coordonator de joc are un IQ baschetbalist ridicat. Calitățile evidente au fost remarcate și de către organizatorii competiției, care l-au inclus în primul 5 al turneului (a se citi: echipa ideală).

Și la Ploiești se așteaptă de la David Rasoga, în acest an, să progreseze și ca fizic și ca joc. Perioada junioratului este foarte importantă în toată lumea, dar mai ales în NBA (adică în USA) campionat pe care îl urmăresc asiduu toți iubitorii de baschet din România. Una dintre cheile turneului olimpic (proaspăt încheiat) a fost valoarea apropiată a lotului american. „Tot ce a venit de pe bancă a jucat la fel de bine ca primul 5. Acolo s-a făcut diferența”, mi-a dezvăluit Ionuț Ivan.

Lăsând deoparte baschetul de top, ne-am îndreptat și către echipa de seniori a CSM Ploiești, echipă care va începe un nou sezon de Liga 1. Lotul nostru va fi format din 15 jucători, dintre care doar cinci vor fi străini. Avem zece jucători români în lot, nouă fiind ploieșteni. Pe lângă suportul financiar al Primăriei, prin Consiliul Local, au venit bani frumoși și din domeniul privat, din partea unor oameni de afaceri iubitori de baschet.

Întrebat despre viața de familie, Ionuț Ivan ne-a declarat că are sprijinul total al soției, așa că se poate concentra deplin asupra baschetului de performanță. Cele două fetițe ale familiei Ivan (una în vârstă de 2 ani, cealaltă de 7 luni) le luminează și le împlinesc viața. Dacă vor dori să facă sport sau nu, asta va rămâne la alegerea lor.

Nu ne rămâne, pe final, decât să vă invităm să stați ancorati (un nou termen marinăresc, ca în romanul lui Radu Tudoran) în lumea baschetului ploieștean, iar satisfacțiile, cu siguranță, nu vor întârzia să apară.

Desen

NR. 42 (211) - OCTOMBRIE 2024

Constantin Abăluță, Arcaș

arcaș

A72

Photo: ©Florin Andreescu

Elemente de scenografie de Vittorio Holtier la *Mult zgomot pentru nimic* de Shakespeare, regia Dragoș Galgoțiu, la Teatrul Municipal din Ploiești (1988)

Photo: ©Florin Andreescu

Photo: ©Florin Andreescu

În culise: Dan Bădărău (stânga) și Bogdan Stanoevici (dreapta) pentru rolul Mario și Marian Râlea (Dorante) din *Jocul dragostei și al întâmplării* de Marivaux (premiera: 2/12/1984), traducere de Liana Maxi, costume și decoruri: Vittorio Holtier, regia: Dragoș Galgoțiu

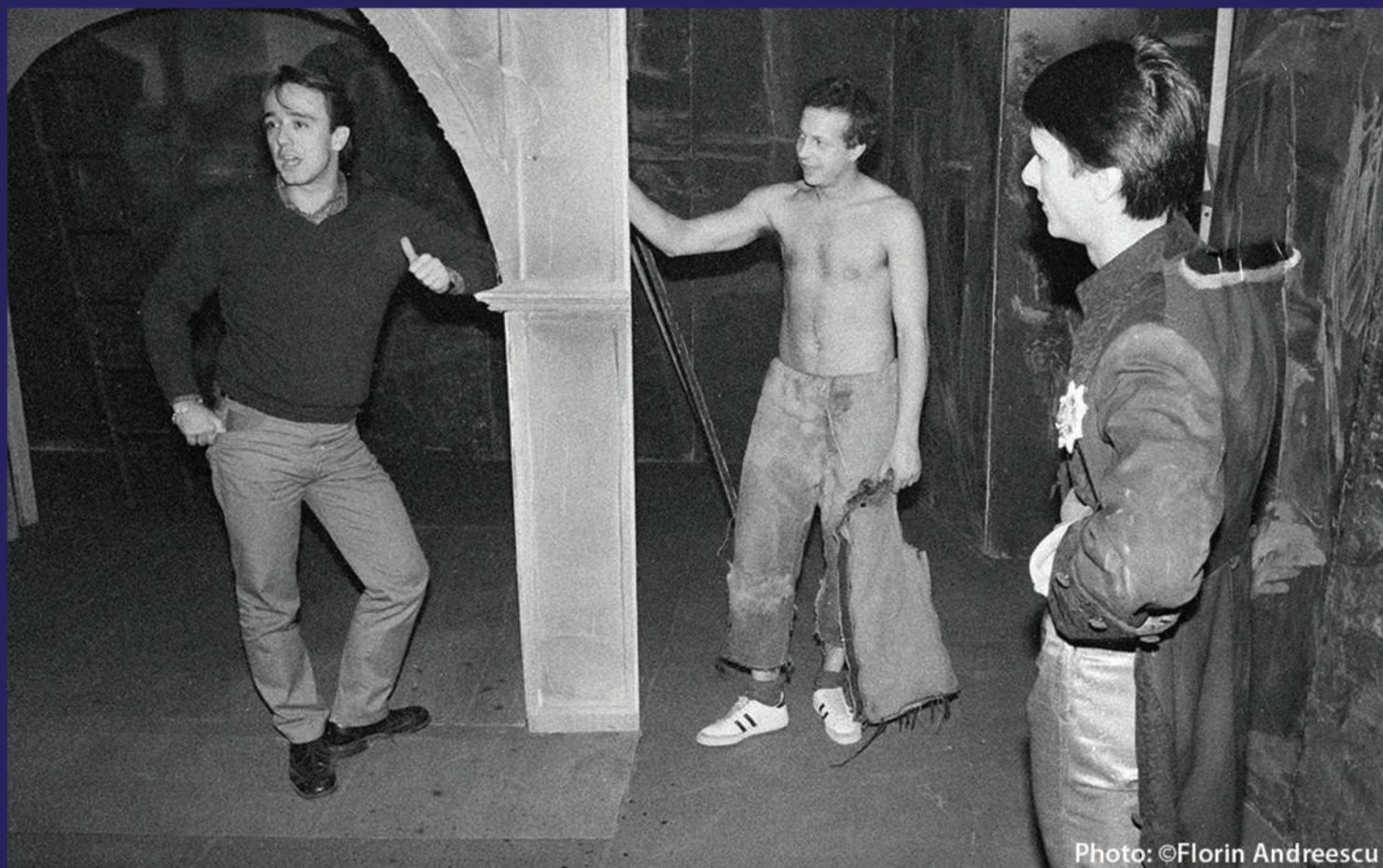

Photo: ©Florin Andreescu

Mult zgomot pentru nimic de Shakespeare (premiera: 17/06/1988), traducere de Leon Levițchi, costume și decoruri: Vittorio Holtier, regia: Dragoș Galgoțiu;cu: Marian Stan, Victor Bucureșcu, Lupu Buznea, Camelia Maxim, Marian Râlea, Laurențiu Lazăr, Dan Bădărău, Mihai Coadă, Florentin Dușe, Corneliu Revent, Valentin Popescu, Cornel Ciupercescu, Raluca Zamfirescu, Dumitru Palade, Lucia Ștefănescu, Dana Bolintineanu, Fabian Gavriluțiu, Adrian Preda, Carmen Ciocirlă, Alexandru Pandele

Vittorio Holtier

Photo: ©Florin Andreescu